

СЕНСАЦЫЯ«АРМЕНИКУМ» —
РАТУНАК АД СНІДУ?

Стар. 2.

ДНІ БЕЛАРУСКАЙ
КУЛЬТУРЫ Ў ЛАТВІІ

Стар. 6.

АСОБА«СКАРБЫ ФЭДАРА
ШКЛЯРАВА»

Стар. 2, 3, 5.

МІХАСЬ СКОБЛА.
«МЕСТАЧКОВЫ РЭНЕСАНС»

Стар. 5.

ВАС ШУКАЮЎ І ЧАКАЮЎ
СВАЯКІ

Стар. 6.

УРАЖАННІВІКТАР ШВЕД.
«ВЕРШЫ НАТАЛЬЦЫ»,
«ORTHDROK» БЕЛАСТОК, 1998

Стар. 6.

ДЫНАСТЫЯ БАРХАТКОВЫХ —
ГЭТА ЦЭЛАЯ ЭПОХА
Ў БЕЛАРУСКІМ ВЫЯЎЛЕНЧЫМ
МАСТАЦТВЕ

Стар. 7.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА**РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ**

Голас Радзімы

19 жніўня 1999 года
Цана 20 000 рублёў

№ 32—33

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі
Выдаецца з 1955 г.**АФІЦЫЙНА**

23 ліпеня 1999 года ў Кіеве падпісана міждзяржаўнае пагадненне паміж Украінай і Рэспублікай Беларусь «Аб супрацоўніцтве і забеспячэнні правоў асоб, якія належаць да нацыянальных меншасцяў».

З беларускага боку пагадненне падпісаў старшыня Дзяржаўнага камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь Аляксандр Білык, з украінскага боку — старшыня Дзяржаўнага камітэта Украіны па справах нацыянальнасцей і міграцыі Мікалай Рудзько.

Падпісанае пагадненне будзе садзейнічаць захаванню нацыянальнай самабытнасці беларусаў на Украіне і ўкраінцаў у Беларусі, умацаванню адносін дружбы, добрасуседства і супрацоўніцтва паміж дзяржавамі і народамі.

Ініцыятарам падпісання пагаднення быў украінскі бок. На

Украіне пражывае 441 тысяча беларусаў, у Беларусі — 291 тысяча ўкраінцаў (па перапісу 1989 года.).

Варта нагадаць, што 3 лютага 1999 года ўступіла ў сілу міжуродавае пагадненне «Аб супрацоўніцтве ў забеспячэнні правоў асоб, якія належаць да нацыянальных меншасцей», падпісанае паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Малдова.

З 1 сакавіка 1999 года дзейнічае пагадненне аб супрацоўніцтве паміж Дзяржаўным камітэтам па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь і Міністэрствам па справах федэрацыі і нацыянальнасцей Расійскай Федэрацыі.

Цяпер вядзецца падрыхтоўка аналагічнага пагаднення з Дэпартаментам нацыянальных меншасцей і эміграцыі пры ўрадзе Літоўскай Рэспублікі.

Яшчэ адной паркавай скульптурай упрыгожыўся любімы мінчанамі Міхайлаўскі сквер. Тут была ўстаноўлена скульптурная кампазіцыя «Чалавек,

што стаіць на люку». Стварыў яе мінскі скульптар Уладзімір Жбанаў, які з'яўляецца аўтарам і папярэдняй кампазіцыі «Дзяўчына на лаўцы». На адкрыцці

прысутнічаў мэр Мінска Уладзімір Ярмошын.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА, БелТА.

«ДАЖЫНКІ-99»**ПОЗІРК**

● Ганна КАШУБА

Ад канечнага аўтобуса прыпынку да майго дома — рукой падаць. Я няспешна іду і паволі аглядаю наваколле Мінска, зачараваная маленькім кавалчкам прыроды — адыходзячым днём, які стаў сапраўдным дзівосным падарункам.

Жывучы сярод гарадскіх шматпаварковак, сцэльнага бетону і асфальту, сэрца пране квяцістых духмяных дываноў-лугоў, свежых лясных пахаў, прастору родных краявідаў, каб наталіць смагу вечнай прыгажосцю.

Іду паволі, паварочваю за вугал дома і трапляю ў абдымкі жвавых залівацкіх гукаў гармоніка. Сэрца пачынае веселей трапятца, паходка становіцца больш упэўненай, а душа імкне хутчэй убачыць іх — людзей шчырых, бязмежна адкрытых і добрых, якіх я ведаю не адзін год і люблю, як родных.

НА АСТРАЎКУ ЗБАВЕННЯ

Падыходжу бліжэй. Прыпыняюся. Вітаюся. Сустрэкаюць, як сваячку, — пра здароўе, пра сыночка пытаюцца, пра справы даведацца хочуць. Я з радасцю адказваю і сама сее-тое пра іх распываю. Прызначаем сустрэчу, каб можна было ў ахвоту нагаварыцца.

А гармонік усё грае і грае. Нястомны гарманіст — Іван Разрашэнка з жонкай Кацярынай Аляксандраўнай, якая трапіла і лёгка б'е рукой у невалікі бубен. Ва ўсіх на тварох усмешкі, вочы таксама свецяцца гарэзлівымі іскрынкамі. Адны — танцуюць, іншыя — гутараць між сабою. У такія хвіліны мае сэрца ные і

шчыміць ад болю, які я імкнуся ніяк не паказаць.

Месца ля пад'езда, дзе збіраюцца яны амаль штодня, стала для гэтых людзей апошнім астраўком збаўлення і надзеі. Былія вяскоўцы, не па ўласным жаданні сталі яны гараджанамі. Чарнобыльская бяда прывяла іх у Мінск, адабраўшы родныя дамы, гаспадарку, набыткі і маленькую радзіму. І толькі ў сэрцах захаваліся галасы, пахі, шматколернасць і спакой бацькоўскіх мясцін. Сёння яны ў стане несіці цяжар болю і страт толькі тады, калі ўсе разам...

Гляджу на сваіх суседзяў, такіх

добрых, шчырых, адкрытых. Хударлявы, крыху згорблены ад перажытага і пражытага дзядзька Антон з Чачэрскага раёна. Два гады таму пахаваў маладую дачку і жонку. Сям'я гарманіста страціла сына, якому яшчэ жыць ды жыць. У астатніх таксама штогод змяняецца радня. Чарнобыль...

...Лёгка летні змрок непрыкметна атуляе наваколле. Я прыветліва развітаюся з людзьмі, якія даўно сталі маімі сябрамі. Думаецца пра многае. Пра ціхую мужнасць і сілу духу простага чалавека, пра тую нябачную, але трывалую ніць, якая навечна звязала лёсы перасяленцаў. Пра той адзіны маленькі астравок збаўлення, на якім гэтыя людзі ўратаўваюцца ад невымернага гора.

Аднымі з першых завяршылі ўборку збожжавых працаўнікі саўгаса «Рудакова» Віцебскага раёна. Збожжа ў гаспадарцы ўбрана за 16 дзён. Намалочана 2800 тон зерня, больш за тысячу прададзена дзяржаве.

НА ЗДЫМКАХ: настаяцель Свята-Харлампіўскай царквы айцец УЛАДЗІМІР асвятчае хлеб новага ўраджаю; вянок са спелых каласоў дырэктар саўгаса Эдуард КУРЦІН уручае механізатару Сяргею ШУТАЧКІНУ.

Фота Аляксандра ХІТРАВА, БелТА.

ФОТАФАКТ

10 жніўня прэм'ер-міністр Рэспублікі Беларусь Сяргей ЛІНГ сустрэўся з пастаянным прадстаўніком Сусветнага банка ў Беларусі Сяргеем КУЛІКОМ.

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БелТА.

БЕЗ ТЭРМІНУ ДАЎНАСЦІ

ТРАСЦЯНЕЦКАЯ ТРАГЕДЫЯ

Кожны год у канцы ліпеня Беларуская асацыяцыя вязняў гэта і канцлагераў ладзіць жалобны мітынг каля помніка ахвярам фашызму ў Трасцянецкім парку ў Мінску, на ўспамін трагічных падзей 28—30 ліпеня 1942 года ў Мінскім гета, калі гітлераўцы і паліцаі правялі вялікі пагром, у якім загінула ад 18 да 25 тысяч яўрэяў. Усіх іх забілі ў душагубках або расстралілі ва ўрочышчы Благаўшчына, каля вёскі Малы Трасцянец.

Сёлета ў мітынг прынялі ўдзел грамадскія арганізацыі сталіцы, прадстаўнікі ізраільскага і германскага пасольстваў у Беларусі. Да помніка былі ўскладзены вянкi і кветкі.

Трасцянецкі лагер смерці забраў жыццё соцень тысяч людзей. Ён дзейнічаў у час акупацыі з лістапада 1941 па 1 ліпеня 1944 года. Гітлераўцы назвалі яго працоўны лагер "Благаўшчына", але гэта была толькі фальшывая шыльда. На самай справе тут дзейнічаў лагер смерці СД. Да яго былі падвезены чыгуначная ветка і абсаджаная дрэвамі дарога. У 1941—1944 гадах гітлераўцы сістэматычна знішчалі сотні тысяч людзей, сярод якіх былі яўрэі з Мінска і іншых населеных пунктаў Беларусі, ваеннапалонныя, палітычныя вязні нямецкіх турмаў, яўрэйскае насельніцтва Аўстрыі, Германіі, Польшчы і Чэхаславакіі. Большасць загінуўшых — жанчыны, дзеці, старыя.

Частку людзей прывозілі на аўтобусах, аўтамашынах, якія ў

народзе называліся "чорныя крумкач", або "душагубка". Прыходзіла шмат эшалонаў з гарадоў Беларусі і краін Заходняй Еўропы.

Усіх іх падводзілі да ДБУ-2 на 9 кіламетры шашы Мінск—Магілёў, дзе асобым чынам рыхталі для знішчэння. Крывадушна прапаноўвалі аддаць на захаванне каштоўнасці і рэчы, у замен асуджаныя на смерць атрымлівалі кветкі. Каты стваралі ўражанне быццам бы людзі будуць працаваць на новым месцы. Тут жа падганялі вялікія грузавыя аўтамабілі з прычэпамі, грузілі людзей і падвозілі да месца знішчэння ва ўрочышчы Благаўшчына, дзе ўжо груба, са здэкамі загадвалі сваім ахвярам распрануцца, а потым расстрэльвалі. У зойбства сумесна з немцамі бралі ўдзел 5 мадэраў. Трупы скідвалі ў траншэ-магілы, утрамбоўвалі трак-

тарам, а потым маскіравалі дзірваном.

Ва ўрочышчы Благаўшчына Дзяржаўная надзвычайная камісія па вызначэнню злачынстваў акупантаў выявіла 34 траншэ-магілы, выкапаныя ў 1941—1942 гадах, даўжынёй да 58 метраў, глыбінёй і шырынёй па 5 метраў. Лагер і гаспадарка СД ахоўваліся ўкраінскім батальёнам, што прыбыў з Кіева. Так адбывалася да 1943 года, калі сюды прыгналі ваеннапалонных, якіх гітлераўцы прымушлі адкапаць і спаліць трупы, пасля чаго знішчылі і іх саміх.

У 1943 годзе ва ўрочышчы Шашкоўка гітлераўцы загадалі вязням пабудаваць печ, у якой палілі трупы людзей і нават кідалі ў агонь жывых. Камендантам гэтай печы, абгароджанай высокім драўляным плотам і калочым дротам, быў унтэршафюрэр Рыдар. Попел раскідвалі па навакольных палях гаспадаркі СД.

Перад прыходам Чырвонай Арміі ў ліпені 1944 года ў лагеры яшчэ заставаліся ў жывых каля 100 чалавек рускіх, яўрэяў, беларусаў — спецыялістаў, занятых на розных работах у лагеры і гаспадарцы СД. Аднак і іх спалілі ў хляве, які зачыніў гамбургскі яўрэй Зайла. Толькі чатыром беларускім і сямі гамбургскім

яўрэям удалося ўцячы. Зайла таксама збег з лагера. У жывых засталася яшчэ некалькі чалавек.

Нават і сёння цяжка вызначыць дакладную лічбу загубленых душ у лагеры смерці. Называюць лічбу звыш 500 тысяч чалавек. На сціплым абеліску, які ўстаноўлены побач з месцам пакарання смерцю вязняў лагера, выбіта лічба 205 тысяч чалавек. Яна складаецца са звестак аб 150 тысячах чалавек расстраленых, 50 тысячах чалавек, спаленых у печы, і 5 тысячах, якіх спалілі на бярвёнах у хлявах. Усе гэтыя лічбы патрабуюць удкладнення. Нават людзі, якія былі вязнямі лагера і цудам засталіся жывымі, не могуць даць дакладных звестак аб агульнай колькасці ахвяр. Яны прыводзяць лічбы, што ім вядомыя. Адзін з прадстаўнікоў Дзяржаўнай надзвычайнай камісіі па выяўленню злачынстваў акупантаў акадэмік, генерал-палкоўнік Мікалай Бурдэнка распытваў вязня гэтага лагера Лёву Ланскага, які сцвярджаў, што за час яго знаходжання ў лагеры — з 17 студзеня 1942 года да ліпеня 1944-га было расстралена 299 тысяч чалавек. У гэты час з Аўстрыі, Германіі і Чэхаславакіі прыйшлі 99 эшалонаў, у якіх было па 1 тысячы чалавек.

Марат БАТВІНІК,
кандыдат гістарычных навук.

ВІНШУЕМ!

ВУЧЫЦЕСЯ МАТЭМАТЫЦЫ Ў БЕЛАРУСІ

У Бухарэсце прайшла чарговая 10-я міжнародная алімпіада вучняў па матэматыцы, у якой прынялі ўдзел каманды з 81 краіны свету.

Па выніках шматлікіх алімпіяд у каманду Беларусі былі адабраны Іван Лосеў, Дзмітрый Будзягін, Трафім Ласы, Аляксандр Усніч з Мінска і віцебляне Арцём Кохан і Іван Ражноў. Мы бачылі, што каманда атрымалася моцная, чакалі добрых поспехаў, але, прызнаемся, не такіх. Два Іваны і Арцём вярнуліся з залатымі медалямі, астатнія атрымалі сярэбраныя. У неафіцыйным (але ўсе ўважліва яго падлічваюць) камандным заліку мы апырэдзілі не толькі такія буйныя матэматычныя дзяржавы як Германія, Англія, Францыя, Японія, Украіна, але і ЗША. Івану Лосеву ў ліку 10 лепшых залаты медаль уручыў прэзідэнт Румыніі. Вялікая заслуга ў бліскучым выступленні беларусаў належыць кіраўнікам каманды — кандыдатам фізіка-матэматычных навук Ігару Барановічу, Сяргею Мазаніку і Яўгену Барабанаву. Дарэчы, задача Ігара і Яўгена, якую ў ліку шасці прапанавалі вучням на алімпіядзе, была прызнана лепшай.

В. БЕРНІК,
прафесар, старшыня журы
рэспубліканскай алімпіяды
па матэматыцы.

«АРМЕНИКУМ» ВЫПРАБОЎВАЮЦЬ НА САБЕ ВІЧ-ІНФІЦЫРАВАННЯ З БЕЛАРУСІ

На днях агенцтва БелаПАН распаўсюдзіла паведамленне, што сярод ВІЧ-інфіцыраваных, якія праходзяць на тэрыторыі Арменіі лячэнне эксперыментальнымі прэпаратамі "Арменікум", ёсць і грамадзяне Беларусі.

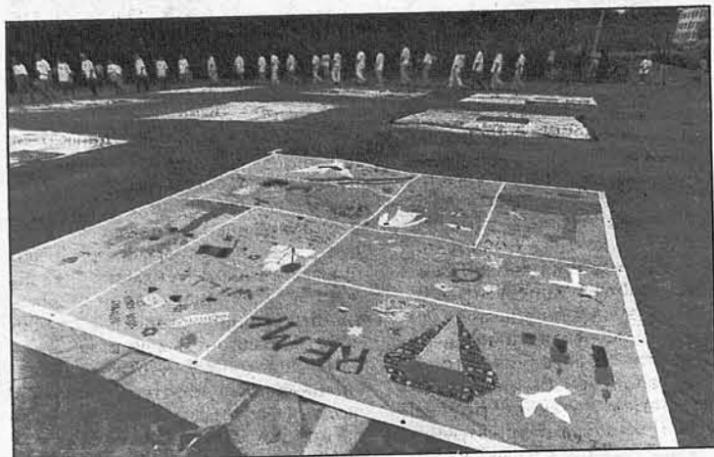
— Гэта дачаснае паведамленне, — растлумачылі карэспандэнту "Народнай газеты" у Рэспубліканскім цэнтры прафілактыкі СНІДу. — Сапраўды, паміж нашымі цэнтрамі і Рэспубліканскім цэнтрам СНІДу Арменіі надаўна была дасягнута дамоў-

ленасць аб тым, што армянскі бок будзе прымаць і грамадзян Беларусі, але ў парадку жывой чаргі, згодна пададзенай заяўцы. Чарга, якая складаецца з грамадзян усіх краін СНД, ужо дастаткова вялікая. Але Арменія гатова прыняць усіх жадаючых. Для запрошаных лячэнне не будзе бясплатнае.

На сённяшні дзень у нашай краіне зарэгістравана 2 554 ВІЧ-інфіцыраваныя. Многія з іх звяртаюцца ў цэнтр з пытаннямі аб магчымасці праходжання курса лячэння "Арменікумам". Цэнтр гатовы выдаць усім неаб-

ходныя даведкі і вынікі аналізаў, дапамагчы кансультацыяй, але афіцыйна ён нікога ў Арменію не накіроўваў і накіроўваць не будзе, бо "Арменікум" не прызнаны фармакалагічнай грамадскасцю: не вядомы яго склад, прыцыпы ўздзеяння на арганізм, магчымыя лабочныя эфекты, прасцей кажучы — нічога. "Для нас гэты прэпарат не існуе", — гавораць у цэнтры. Прэпаратам № 1 пакуль з'яўляецца азідасемідзін, распрацаваны расійскімі вучонымі.

Аляксандр ЗАЙЦАЎ.

Экспазіцыя памятных палатнаў-квілтаў, прысвечаных памерлым ад СНІДа, прайшла ў Мінску на плошчы Парыжскай Камуны. Гэта мерапрыемства — частка міжнароднай акцыі "Еўраквілттур-99", у якой удзельнічаюць 14 гарадоў Расіі, Украіны, Беларусі, Літвы і Польшчы.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ, БелТА.

АСОБА

ШЛЯХ ад Дома культуры да яго дома не такі ўжо доўгі, а Фёдар Рыгоравіч па дарозе паспеў столькі расказаць пра суседнія вуліцы, што я пачала пераканвацца ў справядлівасці яго слоў: "Ветка — горад, у якім у мініяцюры адлюстравана ўся гісторыя наша". А дома ён дастаў з паліцы фаліант у скуравым перапліце — "Кратчайшее начертание истории Ветки" (адзіны арыгінал, копія з гэтага рукапісу захоўваецца ў бібліятэцы Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта) і копію рукапісу "Летопись Ветки", якую яму прыслалі з Інстытута літаратуры (Пушкінскі дом) у якасці падзякі за некалькі падараных рэдкіх кніг, і працягнуў свой аповед: "Колькі б разоў ні чытаў прадмову да "Летописи Ветки", яна заўсёды мяне хвалюе, а сам летапісец уяўляецца мне чалавекам вельмі добрым, які думаў пра нас, яго далёкіх нашчадкаў". Я шмат даведалася ў гэты дзень ад гаспадара дома аб раскольніках і стараверах, што пасяліліся некалі на берагах ракі Ветки, аб паходжанні назвы горада, аб тым, што Ветку добра ведалі і пра яе пісалі

СКАРБЫ ФЁДАРА ШКЛЯРАВА

Як вядома, правінцыя — гэта з галіны геаграфічных абзначэнняў: аддалены ад цэнтра пункт. Але слова правінцыя паходзіць часта не ад месца пражывання, а ад настроенасці, сутнасці чалавека, яго ладу жыцця. У гэтым мне некалі давялося пераканацца пры знаёмстве з дзіўным чалавекам — Фёдарам ШКЛЯРАВАМ. Ён усё жыццё сваё пражыў у маленькім гарадку Ветка на Гомельшчыне, але да яго імкнуліся трапіць масквічы і леныградцы, а потым ужо і мінчане. Быў Фёдар Рыгоравіч вельмі багатым чалавекам, настолькі багатым, што аб гэтым нават не маглі ўявіць яго суседзі, бліжэйшыя сябры і знаёмыя. Ба-

гацце сваё ён збіраў па крупіцах, і багаццю таму тайна зайздросціў не адзін музей. Прызнаюся, калі я ўпершыню пачула пра Шклярава, наставілася з некааторым скепсісам да той інфармацыі пра яго, якую мне паведалі. Так, цяжка было паверыць, што самавук — мастак-афарміцель раённага Дома культуры, сабраў унікальную калекцыю рукапісных і першадрукарскіх кніг, не кажучы ўжо пра рэдкія рэчы побыту, прадметы народнага мастацтва, іконы... Але першыя ж мінуты майго знаёмства з ім пераканалі: мне нашчасціла сустраць надзвычай таленавітага чалавека, ведай якога хапіла б не на адну доктарскую дысертацыю.

Пушкін, Лермантаў, Мельнікаў-Пячэрскі...

Па крупінках збіраў Фёдар Рыгоравіч матэрыял аб гісторыі свайго горада. А аднойчы вырашыў аб усім, што ўжо ведае, расказаць на старонках раённай газеты. У першым сваім артыкуле ён так тлумачыў сваё жаданне: "Помню, у дзяцінстве чуў я адно паданне. Вось

яно. Ішлі стомленыя людзі і каля рэчкі вырашылі адпачыць. Ubачылі каля берага плавае галінка дрэва, і сказалі: "Остановимся возле ветки". Слова "ветка" засталася ў памяці, замацавалася за горадам. Але поўнаасцю паверыць у такое паданне я не мог. А калі вырас, пачаў шукаць дакументы, факты, якія пацвердзілі б гэта. І вось трапілі мне

ў рукі паперы, якім я не мог ужо не верыць. І вельмі хачу, каб тое, пра што ведаю я, ведаў і кожны жыхар нашага горада. Таму што назва месца, дзе чалавек нарадзіўся, — гэта гісторыя. А гісторыя — адна з самых цікавых навук".

Менавіта жаданне як мага больш даведацца аб гісторыі роднага горада стала пачаткам унікальнай

калекцыі старадаўніх рукапісаў і друкаваных кніг, а таксама хатняга музея мясцовага народнага мастацтва і рамёстваў. У тую нашу сустрэчу Фёдар Рыгоравіч, не шкадуючы часу, абвяргаючы перасцярогу таго-сяго з мясцовых начальнікаў — маўляў, зазнаўся Шкляраў, можа, і не пакажа вам нічога, — не проста з задавальненнем, а з натхненнем паказваў свае скарбы, суправаджаючы амаль кожную кнігу ці рэч цікавым аповедам.

Адна гадзіна змяняецца другой, мы выходзім з гаспадаром на веранду (уласным) з прыгожым, старадаўняга самавара, а побач разная хлебніца — вока не адвясці. (Ёй гадоў 150. Вось бы яму, майстру, падпісацца! — шкадуе Фёдар Рыгоравіч). Ды і на паліцах чаго толькі няма! Яшчэ некалькі не менш прыгожых і каштоўных самавараў, медны і гліняны посуд, кашы і карзінкі розныя, з лазы плеценыя, ліццё мясцовых майстроў...

Сцены майстэрні гаспадара дома завешаны работамі мясцовых іканапісцаў, у іх свая адметная манера

ЛЕТА — ПАРА СПАРТЫЎНАЯ

АЗДАРАЎЛЕНЧЫ ЛАГЕР НА... ДАЧЫ

стварыў кіраўнік гомельскай дзіцячай школы каратэ "Дракон" Уладзімір Гарэлаў. Паўтара дзесятка выхаванцаў выязджаюць на два тыдні на дачу Гарэлавых, дзе трэніруюцца, купаюцца ў возеры. Харчаванне выключна вегетарыянскае з традыцыямі індыйскай кухні.

НА ЗДЫМКУ: Надзея ІВАНОВА на занятках з Уладзімірам ГАРЭЛАВЫМ.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БелТА.

У ВЫЙГРЫШЫ — ЎСЕ

На спартыўных пляцоўках аздараўленчага лагера "Лясны" Маладзечанскага раёна Мінскай вобласці прайшла міжлагерная спартакіада, у якой прынялі ўдзел дзеці з лагераў "Чайка" і "40 год піянерыі" Мінскага раёна. Удзельнікі спартакіады разыгрывалі прызы па лёгкай атлетыцы, футболу, тэнісу, піянерболу, самыя маленькія спаборнічалі ў эстафеце "Спартландыя".

НА ЗДЫМКАХ: дзеці з аздараўленчага лагера "Лясны" "хварэюць" за сваіх сяброў; забег на 60 метраў сярод хлопчыкаў.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА, БелТА.

пісьма. Але перш за ўсё здзіўляюць сваёй тонкай работай аклады ікон — расшытыя каляровым бісерам і рачным жэмчугам, разныя, з ствала ліпы, быццам упрыгожаныя восенскай залатой лістотай...

"Гэта — "Нікола" нашых мясцовых майстроў XVIII стагоддзя, — тлумачыць Фёдар Рыгоравіч. — А вось гэтыя дзве іконы прывазныя, належалі Сяргею Трацякову. Так, брату заснавальніка Трацякоўскай галерэі: ён уцякаў ад рэвалюцыі, як некалі стараверы ўцякалі ад царкоўных рэфармаў, да нас. З 1917-га па 1931-шы год Сяргей Трацякоў жыў у нашым горадзе, служыў бацюшкам у мясцовай царкве".

І ўсё ж галоўны гонар гаспадары дома — кнігі. Пачынаючы з рукапісных XV і першых друкаваных XVI стагоддзяў і канчаючы XIX, а таксама кнігі ўсіх друкавань Беларусі і Украіны XVII стагоддзя.

Фёдар Рыгоравіч бярэ з паліцы адзін з цяжкіх тамоў — "Учительное Евангелие" (Заблудаўскае), выпушчанае ў 1569 годзе Іванам Масквіціным і Пятром Мсціслаўцам накладам літоўскага гетмана Рыгора Хадкевіча, і расказвае гісторыю выдання кнігі.

Манані-перапісчыкі, баючыся згубіць заробак, пасля выхаду ў Маскве друкаванага "Апостала"

Івана Фёдарова і яго памочніка Мсціслаўца, абвінавачалі іх у ерасі і чараўніцтве. Фёдараву знайшоў апекуна ў асобе занага беларускага вяльможы Хадкевіча. На яго сродкі ў мястэчку Заблудава, што яму належала, Фёдараву і Мсціславец стварылі друкарню, дзе і было выдадзена "Учительное Евангелие". Кніга гэтая унікальная. У былыя СССР вядома было на той час толькі 17 экзэмпляраў яе. 17-ты, які я трымала ў руках, належаў Шкляраву.

А Фёдар Рыгоравіч ужо працяваў мне наступную, не менш каштоўную кнігу — "Апостал" Івана Фёдарова, які "перавыдаў" у 1574 годзе ў Львове. Кніга набрана тым жа шрыфтам і з тымі ж самымі ўпрыгажэннямі-застаўкамі, што і першадрукаваны яго маскоўскі "Апостал" 1564 года.

"У Ветцы можна знайсці нават тое, што і не павінна было б тут сустрацца, — прызнаўся Шкляраву. — Так, мне пашчасціла напасці на вельмі рэдкую кнігу — "Евангелие" Пятра Мсціслаўца, надрукаванае ім у Вільні ў друкарні беларускіх купцоў братоў Мамонічаў. У 1598—1600 гадах гэтую кнігу перавыдалі з чатырма гравюрамі і выхаднымі данымі. Яе я таксама адшукаў".

МІНСК, ЗАХАРАВА 28. ДОМ ДРУЖЫ

Найперш чарнобыльскія праблемы хвалююць няўрымслівых актывістаў гэтай дабрачыннай арганізацыі. Яны праводзяць аздараўленне дзяцей з Магілёўскай вобласці ў французскіх сем'ях, усталявалі аякунства над хлопчыкамі і дзяўчынкамі, якія адчулі цеплыню адносін да іх раней незнаёмых мадам і месье. Іх зноў і зноў запрашаюць да сябе на вакацыі гасцінныя гаспадары. Вельмі даспадобы тое, што французскія і беларускія сем'і наладзілі доўгатэрміновыя стасункі паміж сабой, сталі як бы пароднымі. Некаторым дзецям, у якіх, на жаль, не было бацькоў, пашанцавала адчуць мацярынскую ласку — іх усынавілі тыя французскія сем'і, якія не мелі сваіх дзяцей. Адышоў ад іх

Можна ганарыцца падобным прызнаннем, як ганарацца бацькі сваімі дзецьмі. Мне неаднойчы давялося сустракацца з сям'ёй Мішэля Марэн, якая пазнала радасць жыцця, калі ў іх з'явілася маленькая дачка Алёна. Дзяўчынка, на вялікі жаль, не спазнала бацькоўскай ласкі на роднай зямлі — не тыя, відаць, бацькі яе нарадзілі, і ёй, гаротнай, давялося пачынаць жыццё ў Магілёўскім дзіцячым доме. Больш чым роднай стала ёй французская сям'я. У дэпартаменце Па-дэ-Кале знайшла дзяўчынка сямейную ласку, чалавечае шчасце. Спадзяюся, на ўсё жыццё.

Добрыя словы прыемна не толькі ўспрымаць, але і выказваць іншым людзям. Канешне ж, асабліва тым, якія са шчырасцю ставяцца да беларускага народа. Такіх

людзямі. І нездарма гучалі і на гэты раз словы: "Людзі, якія святкуюць разам, атрымліваючы пры гэтым асалоду, як правіла, застаюцца сябрамі".

Бернар — даўні наш сябар, ён кожны год прыязджае на Беларусь. Калі пакідалі гасцінныя французскія сяброў, па дарозе ў аэрапорт спытаў, што яго прываблівае ў беларусах.

— Цеплыня адносін паміж людзямі, іх таварыскасць. З вамі можна лёгка ўсталяваць кантакты, хутка ўзнае давер. І яшчэ — мы з удзячнасцю адчуваем вялікую цікавасць вашага народа да Францыі. Я абавязкова ствару таварыства дружбы "Францыя-Беларусь", гэтае пытанне для мяне ўжо вырашана. Тыдзень Беларусі, які, на мой погляд, прайшоў добра,

Арсен ВАНІЦКІ

АДЦЕННІ ЖЫЦЦЯ

Урыўкі з главы «У імя будучага»

больш змрочнага жыцця. У сем'ях засяціла сонейка. У час гутаркі ў доме Таон-Гілен і Жана-Клода Фаслен, што месціцца каля скрыжавання вуліц Лекслер-Жарэс у Данэне, гаспадары толькі і гаварылі аб маючай адбыцця новай сустрэчы з Таццянай і Марынай Ефіменка з Краснаполля, як разам адсвяткаваць іх дні нараджэння. У гэтым утульным доме давялося пачуць і надта прыемнае для беларусаў: французскія сем'і вельмі хочуць, калі справа ідзе аб усынаўленні, мець сваіх будучых дачок і сыноў беларускага паходжання. Нават не гавораць чаму, але толькі наш радавод вабіць французаў. Штосьці добрае адчуваюць. А мо іх пачуцці пераклікаюцца са словамі мэра горада Обі Саланджара Каро, якія мы пачулі ў час яго выступлення на вечарыне дружбы: "На мове сэрца мы размаўляем сёння паміж сабой. Ёсць падставы сказаць, што нашы дзеці, артысты, якія так хораша дэманструюць суквецце культуры Беларусі, з'яўляюцца пасламі спадзявання на адзіную, у будучыні прывабную Еўропу". Ці не ў гэтым і праўляюцца ўсе адценні жыцця на мове сэрцаў?!

людзей у "Французскай народнай дапамозе", на шчасце, вялікая колькасць. Адчулі мы гэта на першамайскай вечарыне ў Палацы культуры гарнякоў горада Данэна. Там панавала прыўзнятая атмасфера. Мноства людзей, сярод якіх былі тыя, хто ўжо ведаў Беларусь, прыйшлі ўшанаваць Дні Беларусі, якія праходзілі ў іх гораде. Гучалі вядомыя мелодыі французскіх кампазітараў: знакаміта, аўтарам якой з'яўляецца Клод Жазэф Ружэ, "Марсельеза", Джо Дасэна "Калі б не было цябе". Людзі, нават пажылыя, бабіліся танцамі. Сваімі справамі заклапочаны былі дзеці. Зала прыціхла са з'яўленнем на сцэне народнага ансамбля Белдзяржуніверсітэта "Крыжачок". Цішыня была нядоўгай — да першых узнёсных воплескаў у канцы "Беларускай сюіты". Усё часцей і часцей рытм музыкі, асабліва полечкі-трасухі, суправаджаўся авацыяй усіх прысутных. Абыякавасці не было. Здавалася, хваляўся толькі Бернар Талоці. Ён быў галоўным арганізатарам гэтай сяброўскай сустрэчы і жадаў, каб усё атрымалася як найлепей. Не толькі жадаў, але і забяспечыў сяброўскае свята, на якім не было розніцы паміж

стымуляваў цікавасць і павагу людзей да вашай краіны, жаданне больш пазнаць яе. Народны ансамбль танца, высокае майстэрства студэнтаў, якія не з'яўляюцца прафесіяналамі, — для нас адкрыццё. Гэта сведчыць аб высокай культуры народа.

Аб'ектыўны погляд на нашу краіну пасля неаднаразовага яе наведвання выказаў прадстаўнік бельгійскага аддзялення Мальтыйскага ордэна барон Пангер д'Ондар. Прыязджаў ён да нас разам з Ізабэлай Дзю Буа, якая паходзіць з вядомай раней на Гродзеншчыне сям'і Святаполк-Чацьвярцінскіх. Барон ураўнаважаны, далікатны, пры кожнай сустрэчы стараецца падкрэсліць павагу да суб'седнікаў. Добрых слоў не шкадуе нават у афіцыйных даведках аб сустрэчах на Беларусі, копіі якіх прысылае і нам. Ім нямала сказана аб шчырасці беларусаў, іх дзелаўтасці, жыцціні сталічных вуліц, прыгожа апрапетых людзях.

Д'Ондар быў надта ўражаны гасціннасцю простых вясковых людзей. Сустрэча з імі адбылася па дарозе ў пасёлак Жалудок, у клінічную бальніцу якога бельгійскія госці раз-пораз прывозяць абсталіванне і лекі.

Працяг.
Пачатак у №№ 25—27, 29—30.

У час правядзення Дзен беларускай культуры ў Шры-Ланка.

(Заканчэнне на 5-й стар.)

З УСПАМІНАЎ

● Артур ВОЛЬСКИ.

Ну вось. Мы ўжо і на парозе. Яшчэ трошкі, і пераступім яго. І ўвойдем у новае тысячагоддзе. Спадзяюся, што Бог дасць мне гэтую магчымасць.

У такія пераходныя, а можа і пераломныя часіны міжвольна перагортваеш кнігу ўласнага лёсу. А значыцца — і лёсу той краіны, у якой жыў, у якой жыеш. Старонку за старонкай. І чамусьці — відаць, заканамерна — у першую чаргу згадваецца тое, што адбылася ў памяці з маленства.

Вось і мне сёння хочацца падзяліцца ўспамінамі не пра вайну, не пра іншыя лёсавырашальныя для майго пакалення падзеі, а пра некаторыя эпізоды дзяцінства.

Мае школьныя гады амаль нічым не адрозніваліся ад школьных гадоў людзей аднаго са мной веку. Усім класам — у акцябраты. Усім класам — у піянеры.

Але... але было і тае.

Борка Карпаў, па школьнай мянушцы "Рыжы", быў на год старэйшы за нас. Ён апынуўся ў адным класе з намі, застаўшыся на другі год у сям'і. Цыбаты, крыху няўклудны, сапраўды рыжы. Нават ярка-рыжы. На сваю мянушку адгукваўся, як і на імя. Без крыўды. Дабрадушна. Толькі ўсмixaўся стрымана. Заўсёды нечым быў заклапочаны. Жыў нейкімі сваімі, не школьнымі інтарэсамі.

Аднаго разу Борка спазніўся раніцай на першы ўрок. Калі ж увайшоў, увесь клас на нейкае імгненне застыў у маўчанні. І ўрэшце выбухнуў рогат. Дзіва што. Борка-рыжы быў зусім не рыжы, а... зялёны! Так, так. І коратка пастрыжаныя валасы, і бровы набылі ў яго колер травы. Ён стаяў у дзвярах, ніяк не рэагуючы на агучны рогат. Чакаў дазволу заняць сваё месца за партай. Але настаўнік адправіў яго дадому. І правільна зрабіў. Інакш заняты ў гэты дзень былі б сарваныя.

Вось тады я і зразумеў, што Борка зусім неабякавы да колеру сваіх валасоў. Да мянушкі. Да кепікаў. Гэта выклікала ў мяне пачуццё спагады. Больш я ніколі не зваў яго рыжым. І ён ацаніў гэта. Аднойчы нават запрасіў да сябе ў госці. На дзень нараджэння, як быццам.

Жыў Борка ў двухпавярховым доме па вуліцы Валадарскага, недалёка ад таго месца, дзе яна, збегшы ўніз, перакрыжоўваецца з вуліцай Карла Маркса. Разам з маці ён займаў адзін пакойчык у камунальнай кватэры.

Ці быў у Боркі бацька? Не ведаю. Не бачыў. І не чуў. А пытацца было няёмка. Раптам — бязбацькавіч? Ці, можа...

Рэпрэсіі тады пачаліся ўжо. У Толіка Талкачова, нашага аднакласніка, бацьку забралі. А быў жа ці то наркоман, ці то намеснік наркома па нейкай там галіне прамысловасці. Толькі ні з кім не дзяліўся сваёю

бядою. І мы рабілі выгляд, што анічога не ведаем. Спачувалі.

ягонага зняволення мама атрымала з адпаведных органаў адказ на свае бясконцыя запыты: "Памёр у выніку сардэчнай недастатковасці." І

Мамлакат Нахангавай, сфатаграфаванай на руках Іосіфа Вісарыёнавіча.

Спачатку я адчуваў сябе ніякавата. Мне было сорамна. З

КАБ НЕ ПАЎТАРЫЛАСЯ...

Знік спачатку ненадоўга, а потым і назусім Навум Шэўчык, які выкладаў у нас родную мову і літаратуру. Быў ён адным з найбольш паважаных у школе настаўнікаў. Не толькі дзяцей вучыў, але і падручнікі пісаў. І вось — не стала. І папаўзла па школе: нацэдэм... вораг народа...

Акрамя мяне, да Боркі прыйшлі яшчэ два хлопцы. З адным з іх — Пашкам Калені-

ўсё. Ні дзе пахаваны. Ні спачування...

Першы ачомаўся Зяма. І загаварыў. Хуценька-хуценька. Нібы баючыся, што яго перапыняць.

— А на радыёзаводзе, ведаеце, галоўнага інжынера забралі. За што? А вы паглядзіце, у каго ёсць прыёмнік, як на ім напісана. "Завод ім. Молотова". А калі злітна прачытаць — што будзе?

Ён перачакаў крыху, і сам жа адказаў:

— "Заводим Молотова"! Хто заводзіць? Ды яшчэ — каго?!

Я не разумеў, ці асуджае ён няшчаснага галоўнага інжынера, ці спачувае яму.

А Борка зноў абвёў усіх суровым поглядам:

— Спадзяюся, што даносчыкаў сярод нас няма?..

Цукеркі скончыліся раней. А цяпер і вар у чайніку астыў. Мы пачалі развітвацца.

— Можна ў наступную нядзелю зноў збяромся? — прапанаваў Борка.

І мы збіраліся. Кожны тыдзень. Па нядзелю.

Не ведаю, як Пашка і Зяма, а я сваім бацькам нічога пра нашы зборы не сказаў. Пасля арышту дзядзькі Якава становішча ў сям'і і без таго было напружанае.

Размовы нашыя былі зусім не дзіцячыя. Хаця па-дзіцячаму наіўныя. Пра бясконцы арышты. Пра галечу, у якой жыла большасць людзей. Пра ўкраінцаў, што ратаваліся ў нас ад голаду. Пра Сталіна. Ён для нас ужо не быў "любимым бацькам". І мы не зайздросцілі

год таму ў піянерскім часопісе "Іскры Ільча" быў змешчаны мой верш. Першы мой верш у друку. І прысвячаўся ён менавіта яму — Сталіну. Хоць і да сустрэч у Боркі мяне ўжо наведвалі горкія сумненні. І тым не менш... Я даў сабе слова, што больш ніколі не стану крывіць душой...

Каюся. Слова сваё я не стрымаў. Не хачу спасыпацца на тое, што час быў такі, што і многія іншыя пісалі. Амаль усе. І не такія, як я. Навошта гэта? Кожны ў адказе за сябе самоста. Таму не варта шукаць падстаў дзеля самапраўдання. Грэшны — пакайся. Бог даруе. Людзі могуць не дараваць. А Бог даруе.

...Ні ў наступны раз, ні праз наступны Зяма на нашы зборы не прыходзіў. Толькі тыдні праз тры мы зноў убачылі яго ў Боркі. З выгляду ён неяк змяніўся. Быццам быў настрашаны нечым ці некім.

— Што з табой? — пацікавіўся я, прыйшоўшы апошнім.

— Быў там, — адказаў ён ціха, націскаючы на слова "там".

— Дзе — там? — не зразумеў я.

Борка глянуў на мяне з дакорам. А Пашка склаў пальцамі абедзвюх рук нешта падобнае на краты.

Зяма на гэты раз не малаціў языком, як звычайна. Гаварыў павольна. Запінаючыся. З яго нага збіўлівага аповеду мы зразумелі, што ён быў выкліканы "туды". Хто выклікаў? Навошта? Мы не пыталіся. Тое, што ён нібыта бачыў "там", поўніла нашыя сэрцы жахам. Мне ўяўляліся змардаваныя, ледзь жывыя вазні. Сіняя ад пабояў твары. Хлопец нашага прыблізна ўзросту з абдэртай скурай на вуснах...

"Гэткаяе можа чакаць і цябе", — прашаптаў мне мой унутраны голас...

У Пашкі быў старэйшы брат — Арсень. Юнак разумны, смелы, нават разыкоўны. Дык вось, гэты самы Арсень і перадаў праз Пашку, каб мы больш не збіраліся. Каб забыліся нават, што ведаем адзін аднаго.

— Што ж, — сказаў разважлівы Борка, — так, можа, будзе лепей.

Неўзабаве я з'ехаў у Віцебск і паступіў у мастацкую вучэльню. Сувязь са "змоўшчыкамі" абарвалася. Потым была вайна. І першыя ўзнагароды. І — Перамога...

Шмат пазней, недзе ў шасцідзясятых, я стаў дырэктарам Тэатра юнага глядача. Рыхтавалася, памятаю, нейкая важная прэм'ера. Каб своечасова ўправіцца з мастацкім афармленнем, давалося запрасіць мастака-дэкаратара з опернага тэатра.

Уваходжу ў вялікую верхнюю залу і што ж? У мастаку, які завіхаўся над палатном з вялікім пэндзлем, пазнаю... Каго б вы думалі?.. Пашку! Таго самага Пашку Каленіка.

Мы, вядома, прыгадалі свае школьныя гады. І пра тое, што напаткала нас у далейшым. Ад Пашкі я даведаўся, што Борка Карпаў таксама жывы. Займаецца культурна-асветніцкай дзейнасцю. У Міры, як быццам. Што сталася з Зямям, ці як яго звалі, невядома...

— Дзякуй Богу, што так усё скончылася, — зусім сур'ёзна, без гарэзіні ў вачах прамовіў Павел.

Да гэтага, гаворачы пра нашых сяброў, мы абыходзілі прычыну, якая звяла нас у рызыкоўны гурток. Сталіна ўжо не было. Але гаварыць адкрыта?.. Час не наспеў. Страж тады яшчэ не пакінуў нашыя душы...

І сапраўды — дзякуй Богу! І за тое, што ахаваў нас тады. І за тое, што мы маем магчымасць гаварыць пра ўсё гэта адкрыта. Хаця страх... Страж яшчэ ёсць... Рэшткі страху...

А раптам вернецца? А раптам — паўторыцца? Крыў Божа!

АБРАЗОК

● Уладзімір СОДАЛ

Вызваленне вярнуў пад Бабруйск у вёсачцы Аўсімавічы. Патрапілі гнанні ва тут лічыць жанцаў, вельмі крывіцца на другі ці трэці д. вызвалення мы ўсе дадому. Нас па-ворваць:

— Куды вы пойдзіце, якія вы... хілыя, нямоглыя. Толькі выбраліся... Не дайце там фронт стаяць там усё выпалена, там холад і голад, нічога-нічога ўсе не садзілі... Што ж

ДАДО

дзеце? Дзе зімаваць. Заставайцеся! І хата знойдзецца. Але м

"Дадому! Толькі дадому! Ішлі дні тры. Ч. Прышлі. І праўду не маўчыце: ад нашага засталася ні کالا, ні папялішча, адны Але мы былі дома. больш не называў Б. Зладзілі якісь буданжэрдачак і аполка жыць. Та чачына: хто выжыў, хто вя сваё хатнішча.

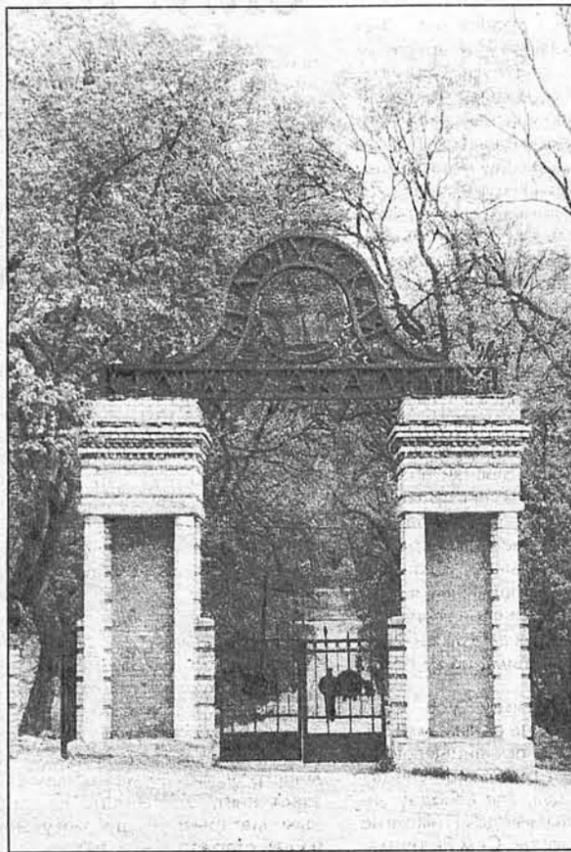
Стаўшы дарослым думаў: "Якая ж сіпа, гнала нас на гэтыя шчы, на гэтыя свашчэ?" Можна было ду застацца ў нейкай выпаленай вайной в

не менш, не толькі ўсе нашы местачколісе на свае хатнішкімі кіравала? На сва чуў розныя адказы было не вярнуцца: куток, дзе рэзаны м жа і магілы нашых п хто б мы былі беракаціце-поле!.. Гэт дся, дзе рэзаны м дся, то знікла б з аб наша мястэчка. А та галаву не прычудзілі

Такое разуменне кута было ў вачах дзей. Пачуццё гэ прыроднае.

ЮБІЛЕІ

АД ЗЕМЛЯРОБЧАЙ ШКОЛЫ ДА АКАДЭМІІ

Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія ў наступным годзе будзе адзначаць 160-годдзе сваёй дзейнасці. Гэта першая вышэйшая навуковая ўстанова ў Беларусі была заснавана ў 1840 годзе ў маёнтку Горы-Горкі каля Горак Магілёўскай губерні. Спачатку тут была земляробчая школа, а затым у 1848 годзе заснаваны земляробчы інстытут. У акадэміі многа гадоў назад быў разбіты і першы ў Беларусі батанічны сад, у аранжарэях якога і ў нашы дні растуць многія экзатычныя расліны, дрэвы, імхі, кветкі. А ўся тэрыторыя вучэбнага гарадка акадэміі з векавымі ліпамі і таполямі, тэрасамі і штучнымі вадаёмамі радуе вока сваёй ландшафтнай прыгажосцю і культурай.

НА ЗДЫМКАХ: так выглядае тэрыторыя Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў нашы дні.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА, БелТА.

СПАДЧЫНА

ЛЁС МНОГІХ беларускіх мястэчкаў выклікае шкадаванне. На працягу стагоддзяў у іхніх замках стваралася гісторыя, у іх палацах балаялі каралі й вялікія князі, на іхніх тэатральных прэм'ерах лічыла за гонар прысутнічаць еўрапейская арыстакратыя. Сёння яны ціхмяна дажываюць свой век. Не збярогшы сведчанні сваёй былой велічы, паступова ператвараюцца ў звычайныя вялікія вёскі. Іх нават не ратуе статус гарадскіх пасёлкаў, што дазволіла некаторым мястэчкам зрабіцца цэнтрамі раёнаў. Усё з цягам часу прыходзіць у запустэненне. Ці, як казалі старажытныя рымляне, — *Sie transit gloria mundi*.

Але чаму слава свету не мінае для польскіх мястэчкаў? Я прыгадваю сёлетнюю вандроўку ў мястэчка Казімір Дольны — гэта сто кіламетраў ад Варшавы ў бок Любліна. Дзве тысячы чалавек насельніцтва. Два мільёны турыстаў штогод! Мясцовыя выдатнасці — касцёл XVIII стагоддзя, рэшткі замка на высокай гары, дом-музей літаратара Ружэвіча. Амаль у кожным беларускім мястэчку гэта ўсё ёсць. Хіба музей тутэйшага пісьменніка пакуль не створаны.

Я хадзіў па зацішных брукаванках Казіміра Дольнага і прыгадваў гэтыя вуліцы Турава. А Тураўскае княства нароўні з Полацкім можа прэтэндаваць на лаўры перша-беларускай дзяржавы!

Я бавіў час за кувалом піва ва ўтульнай "Зялёнай тавэрне" і пад гукі піяніна ўспамінаў зэльвенскую прыдарожную забяглаўку "Встреча", дзе піва наліваюць у такі посуд, што яно адразу пачынае нагадваць нешта супрацьлеглае...

Я сядзеў на імшы ў тамтэйшым касцёле, разглядаў незвычайны кандэлябр з лясных рагоў, і мне рабілася непамысна ад думкі, што з дзярэчынскага храма падчас аднаўлення вывезлі смецця ажно пятнаццаць трактароў "Владзімірец", празваных у народзе "лапатунамі".

Заняпад калісцы слаўных паселішчаў гістарычна абумоўлены, патлумачыць мне разважлівы чыгач. Збудавалі наводдаль чыгунку, праклалі новую дарогу, сплытчала рака — і пайшоў гандаль іншымі шляхамі.

Гэта памяць наша пайшла іншымі шляхамі.

Дзярэчын і сёння стаіць на даволі бойкім месцы — на скрыжаванні дарог Слонім — Ваўкавыск — Гародня. Да бліжэйшай чыгуначнай станцыі ў Зэльве — 12 кіламетраў. Да Мастоў — 34, як і да Мастоў. Да абласнога цэнтра — 120, дзве гадзіны на аўтобусе. Да колішняй сталіцы Вялікага Княства Літоўскага — Наваградка — прыблізна столькі сама. Жыхароў, паводле аднаго з апошніх перапісаў, — 991 (для параўнання — у 1878 годзе іх было 2 269 чалавек).

це самі: на сярэдняю сялянскую сям'ю прыпадала 3 каровы, 5 авечак, 3 свінні і 1 каза.

У сапегаўскіх маёнтках выкарыстоўвалася двухразовае ворыва зямлі. Дзярэчынскі селянін таксама мог паўтарыць наўслед за летапісцам XVI стагоддзя: "Кгды час оранья прішел и я тыи нивки первый и другой раз орал и жито засеял". Сялі на пагноях альбо на прастаполлі (без выкарыстання ўгнаення). У XVIII стагоддзі ў Дзярэчын упершыню было за-

Міхась СКОБЛА

лаву Астроўскаму ды ягонай жонцы Марыяне з Марозаў. Праз дванаццаць гадоў Антон Сапега выкупляе мястэчка, каб праз сем гадоў ізноў закласці яго нейкаму Фларыяну Булгарыну за 55 000 залатых. У 1739 годзе Дзярэчын вяртаецца ва ўласнасць Сапегаў. Неўзабаве Аляксандр Сапега прадае мястэчка за 140 000 залатых свайму дзядзьку Міхалу, падляскаму ваяводу. Пры апошнім у 1750 годзе ў Дзярэчыне атабарыўся канвент віленскіх айцоў-дамініканаў. Пасля смерці Міхала Дзаверы, паводле тастамента якога мястэчка пераходзіць да ягонага брата Аляксандра Міхала Сапегі, канцлера Вялікага Княства Літоўскага.

Апошні распачынае тут актыўную гаспадарчую дзейнасць. На той час да Дзярэчына належала 14 маёнткаў і 55 вёсак з 959 валокімі земляў (адна валокі раўняецца 21 гектару). У агульнай колькасці гэта было 1 508 дамоў, 10 000 чалавек. Сёння столькі жыве ў раённым цэнтры Зэльва (Дзярэчын з 1966 года стаў належаць да Зэльвенскага раёна, пабыўшы перад гэтым у Ваўкавыскім і Мастоўскім).

У другой палове XVIII стагоддзя ў сельскай гаспадарцы Вялікага Княства пачынаюць выкарыстоўвацца вялікі, ці, як іх тады называлі, "арфы", альбо "млыны для ачысткі зерня". На пачатку 90-х гадоў у Дзярэчыне ўжо працавала шэсць такіх "арфаў", завезеных з Караліўца.

Вядома, па плиткаводнай Сіпе да Дзярэчына не магло падняцца ніводнае судна, нават самая пласкадонная барка. Таму Аляксандр Міхал Сапега збудаваў на Шчары, пры паселішчы Воля, уласную прыстань, да якой было ўсяго некалькі верст. Гандлёвая флатылія плавала па маршруце Дзярэчын — Караліўца. З Балтыкі ў дзярэчынскіх ваколіцы водным шляхам дастаўляліся лісабонская, гётэборгская і пруская соль (да адкрыцця беларускіх радовішчаў пройдзе яшчэ нямаля часу), жалеза, французскае віно і англійскае піва, шкло і шклатара, разнастайнае абсталяванне.

(Працяг будзе).

МЕСТАЧКОВЫ РЭНЕСАНС
УРЫВАК З КНІГІ «ДЗЯРЭЧЫНСКІ ДЫЯРЫЮШ»

Сённяшняя колькасць жыхароў у мястэчку была ўжо напрыканцы XVII стагоддзя, калі ім завалодаў княжацкі род, пры якім Дзярэчыну было накіравана перажыць найбольшы росквіт. 22 верасня 1685 года дачка маршалка Вялікага Княства Літоўскага Аляксандра Гіляра Палубінскага Ізабела Алена выходзіць замуж за стольніка Вялікага Княства Літоўскага Юрыя Станіслава Сапегу. Мястэчка ад Палубінскіх пераходзіць да новых уладальнікаў. Ад гэтай пары амаль паўтара стагоддзя Дзярэчын належыць Сапегам. І яны паказалі сябе нядрэннымі гаспадарамі.

Дзярэчынскі палац Сапегаў.

Фота Я. Булгака. 1933 год.

У другой палове XVII стагоддзя ў самім Дзярэчыне і прыналежных да яго прысёлках (слова "вёска" з'явілася толькі ў XIX стагоддзі) на адзін сялянскі двор прыпадае 0,8 умоўнай запрэжкі (адну запрэжку складалі конь і два валы). У XVIII стагоддзі кожная сялянская гаспадарка прыдбала сабе па адным кані. Як на сённяшні дзень, тагачасныя сяляне жылі зусім не бедна. Мяркую-

везена гатунковае насенне (арабская пшаніца, егіпецкае, шведскае і саксонскае жыта, вугорскі авёс). У інвентарных апісаннях прынямонскіх мястэчкаў XVI—XVII стагоддзяў пералічваецца звычайная і для нашага стала гародніна: капуста, цыбуля, морква, гуркі, буракі, пятрушка, рэпа. У мястэчковых садах спелі вішні, яблыкі, грушы, чарэшні, агрэст, парэчкі — таксама звыклія і для нас ласункі. Але складальнік аднаго з інвентароў зафіксаваў у Дзярэчыне экзатычны на той час вінаград.

Асабліва шмат экспартавалі попелу, які нарыхтоўваўся ў адмысловых лясных будах. Так на працягу 1598—1599 гадоў на Караліўца было адпраўлена 326 лаштаў попелу (адзін лашт складаў 120 пудоў). Вывозілі таксама збожжа, футра, воск, скуры — на рынках Нямеччыны, Чэхіі, Італіі тавары з Вялікага Княства Літоўскага ішлі нарасхват.

Аднак не заўжды ўсё ладзілася ў новых гаспадароў Дзярэчына, і ў 1711 годзе Юры Станіслаў Сапега закладвае Дзярэчын за 54 000 фунтаў цеханоўскаму падчашаму Уладыс-

АСОБА

(Заканчэнне.
Пачатак на 3-й стр.).

Многія кнігі траплялі да Фёдара Рыгоравіча ў аварыйным стане. І ён рэстаўрыраваў іх, "апранаў" у новыя вокладкі, упрыгожаныя ўласнай чаканкай. Шкляраў, які і належыць народнаму ўмельцу, валодаў многімі спецыяльнасцямі. "У мяне іх каля 25, і ўсе — самавукам". Ну а пра кнігі, якія ён збіраў, ведаў столькі, што іншаму прафесару і не снілася. Па шрыфтах, па гравюрах адразу пазнаваў ён майстра-друкара. Неяк адзін са сталічных наведвальнікаў хатняга музея Шклярава здзіўлена перапыніў яго расказ пытаннем: "Адкуль вы гэта ведаеце?" Але не здзіўляўся б той вучоны муж, калі б меў магчымасць бліжэй пазнаёміцца з Фёдарам Рыгоравічам. Бо ў аснове яго ведаў была нястомная прага пазнання і адкрыцця духоўнай спадчыны, пакінутай нам продкамі. Спадчыны, якая ў літаральным сэнсе слова валялася пад нагамі, жыла сама па сабе, не запатрабаваная тымі, каму прызначана.

Фёдар Шкляраў усё сваё жыццё пражыў на адным месцы, у невялікім правінцыяльным гарадку, не маючы ніякай спецыяльнай адукацыі, але валодаў энцыклапедычнымі ведамі і ніколі не быў правінцыялам. Сам ён тлума-

СКАРБЫ ФЁДАРА ШКЛЯРАВА

чыў пра сябе так: "Чалавек можа жыць на адным месцы і, акрамя белых і падбярэзавікаў, не бачыць іншых грыбоў. Так і некаторыя мастакі. Можна, не ўсё чалавек спасцігне, зразумее — таленту не хопіць. Але імкнучыся да гэтага неабходна. Трэба вельмі хацець. Шкада, калі жыццё ў чалавека пройдзе, а ён так і не ўбачыў таго цікавага, цудоўнага, што яго акружала".

Была ў Фёдара Рыгоравіча адна цікавая задума: падрыхтаваць альбом заставак рукапісных кніг з сваёй калекцыі. Майстэрства афармлення рукапіснай кнігі дасягнула ў старажытнасці высокага ўзроўню. Тысячы старонак можна перагартыць, але нідзе не сустраць двух аднолькавых малюнкаў, дзвюх загаловаў літар, пісаных па аднаму шаблону. Кожны малюнак, рамка, застаўка, віньетка — арыгінальныя па задуме, кампазіцыі і выкананню. Сярод іх сустракаюцца сапраўдныя шэдэўры, што здзіўляюць свежасцю і яркасцю фарбаў, тонкасцю мініяцюрнага малюнка. Зробленыя рукамі невядомых майстроў, яны не менш, чым сам тэкст кнігі, з'яўляюцца каштоўным матэрыялам для вывучэння нашай старадаўняй культуры.

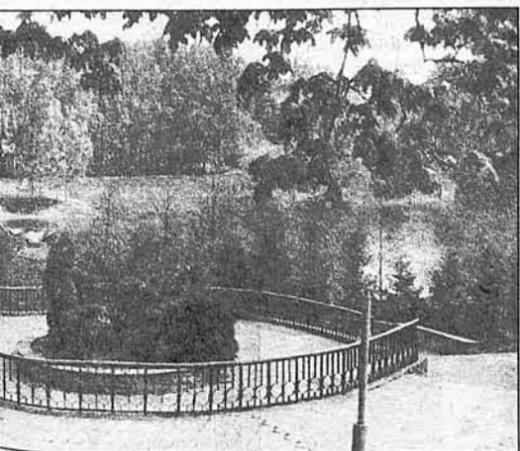
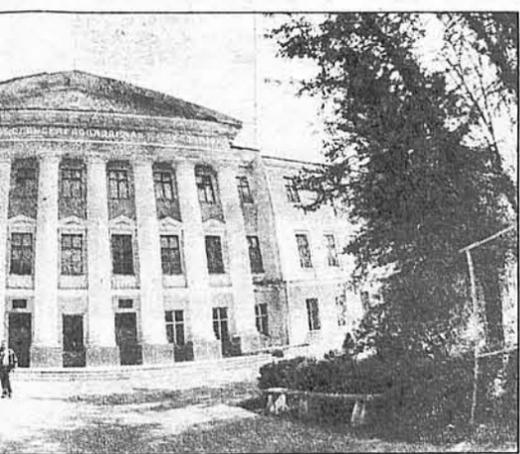
Неяк не ўдалося мне высветліць, ці ажыццявілася гэтая даўняя задума Фёдара Рыгоравіча. Але вось другая, самая галоўная мара, пра якую ён мне тады расказаў, ажыццявілася, стала рэальнай, хаця патрачаны на яе ажыццяўленне не адзін год, — стварэнне на аснове калекцыі Шклярава дзярэчынскага музея ў Ветцы. Не, ад калекцыі Фёдара Рыгоравіча не адмаўляліся, і тое, што музей патрэбны гораду, таксама ніхто не адмаўляў. Але спачатку ніяк не маглі чыноўнікі згадзіцца, што дырэктарам музея стане сам Шкляраў, таму што бачылі яны ў ім толькі чалавека без адукацыі, дыплама, які ўхітрыўся неяк сабраць каштоўную калекцыю. А для Фёдара Рыгоравіча гэта было і крыўдна, і разам з тым перашкаджала, перакрэслівала яго планы і задумы, звязаныя з работай музея.

І ўсё ж музей быў створаны, і дырэктарам яго стаў Фёдар Рыгоравіч. А дзве яго дыпламаваныя памочніцы не толькі ахвотна падпарадкоўваліся кіраўніцтву свайго недыпламаванага шэфара, але і былі ўдзячныя выпадку, які звёў іх з такім чалавекам. На жаль, ён рана пайшоў з жыцця,

але паспеў стварыць сабе такі дзівосны рукаворны помнік — музей, пра які пачулі не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Пару гадоў назад у Галандыі праходзілі Дні культуры Беларусі, і з Веткаўскага музея павезлі туды некалькі старадаўніх ікон мясцовага пісьма і ручнікі слаўных неглюбскіх ткачых (вёска Неглюбка ў Веткаўскім раёне знаходзіцца). І захапіліся імі галандцы, а іх не так проста нечым здзівіць.

...Калі мы развіталіся з Фёдарам Рыгоравічам — а прабыла я ў яго тады шэсць гадзін! — ён працягнуў мне незакончаную рукапісную кнігу "Святцы" (каляндар), якую вырашыў закончыць ужо ў наш век такім чынам: кожны наведвальнік яго музея пакідае ў ёй сваё ўражанне-водгук і аўтограф. Я не помню ўжо, што напісала тады — вядома ж, гэта былі нейкія ўсхваляваныя словы. Але саму нашу сустрэчу помню да драбніц і ўдзячная лёсу, што на журналісцкіх шляхах-дарогах сустрапа такога чалавека — Фёдара Шклярава, жыццё якога было дзіўна прыгожае і напоўненае.

Лідзія ЧАРНОВА.

ВАС ШУКАЮЦЬ І СВАЯКІ ЧАКАЮЦЬ

Я, Бабіцкі Пятро Ігнатавіч, 1936 года нараджэння, маю патрэбу ў вышуку па фотаздымках сваіх сваякоў, магчыма, па ліні бацькі, Бабіцкага Ігната Аляксеевіча, які меў брата Івана Аляксеевіча, жанатага на цётцы Надзі. Я тады быў малы, дрэнна памятаю. Ведаю, што мая мама, Бабіцкая (дзявочае прозвішча — Кавалева) Вольга Анісімаўна, падтрымлівала нейкую пісьмовую сувязь, але былі часы "халоднай вайны", і перапіска скончылася, адрас не захваўся. Я мяркую, мае родзічы знаходзяцца ў адным са штатаў ЗША, а, можа, у якой-небудзь іншай краіне, куды выязджалі беларусы ў пошуку лепшай долі.

Адрас Бабіцкага П. І.: 213956, паштовае аддзяленне Чыгірынка, Кіраўскі раён, Магілёўская вобласць, Беларусь.

Подпіс: "1951 год. На доўгую памяць Вам. Гэта дзеці нашай Вольгі: Сцяпан 8 гадоў, Ніна 6 гадоў, Агара 5 гадоў, (неразборліва) 3 гады, Міхайл 1 год."

Подпіс: "Гэта ваша цётка і бабуля Вольга і дзядзька Міша. Іншыя двое М. (неразборліва) бацька і маці."

Без подпісу.

ДНІ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛАТВІ

У ліпені ў Рызе па ініцыятыве беларускай дыяспары Латвіі, пры падтрымцы Пасольства Рэспублікі Беларусь у Латвійскай Рэспубліцы прайшлі "Дні культуры, майстэрства і традыцый беларускага народа", у якіх прынялі ўдзел майстры народнай творчасці па ткацтву, пляценню беларускіх пясцоў, пляценню са стружкі-габляшкі, вырабу беларускай нацыянальнай вопраткі Лепельскага раённага Дома рамёстваў, майстры па саломпапленню з Мінска А. Грэсь і Г. Грэсь.

Урачыстае адкрыццё Дзён культуры адбылося ў Залатой зале Дома Латышкага таварыства і было прымеркавана да Дня незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Ва ўрачыстасцях прынялі ўдзел пасол нашай рэспублікі ў Латвіі М. Марыніч, старшыня таварыства беларускай мовы "Прамень" М. Буры, дырэктар цэнтра нацыянальнага аддзялення "Sena Klets" М. Грасманэ, прадстаўнікі іншых нацыянальна-культурных аб'яднанняў Латвіі, якія адзначалі, што гэтыя Дні ўяўляюць сабой яшчэ адзін крок у развіцці адносін паміж нашымі краінамі. На ўрачыстым адкрыцці Дзён культуры та-

варыству беларускай мовы "Прамень" перададзены ткацкі станок і жаночы нацыянальны касцюм ручнога вырабу.

У рамках Дзён прайшла выстава "Майстэрства і традыцыі беларускага народа", народнае свята "Купалле", семінар "Фальклор, абрады і традыцыі беларускага народа".

Закліючыя мерапрыемствы Дзён культуры адбыліся ў народным парку "Стабурас" у Сеце Айзраўкльскага раёна. Тут прайшлі выстава і майстар-класы беларускіх і латышскіх народных майстроў, канцэрт творчых самадзейных калектываў нацыянальных аб'яднанняў Латвіі.

Аб правядзенні мерапрыемстваў паведамлялася па латвійскім радыё і тэлебачанні, выйшаў спецыяльны святочны нумар газеты беларускай Латвіі "Прамень". Трэцяга ліпеня адбылася яшчэ адна значная падзея — адкрыццё ў Даўгаўпілсе Цэнтра беларускай культуры, дзе беларускаму таварыству "Уздым" было перададзена 12 нацыянальных сцэнічных касцюмаў для жаночага вакальнага ансамбля "Купалінка".

У час правядзення азначаных

мерапрыемстваў пасол Рэспублікі Беларусь М. Марыніч сустрэўся з міністрам культуры Латвійскай Рэспублікі К. Петэрсоне. Былі абмеркаваны пытанні развіцця беларуска-латвійскіх адносін у галіне культуры, перспектывы падпісання міжведамаснага пагаднення аб супрацоўніцтве паміж міністэрствамі культуры абедзвюх краін.

М. Марыніч праінфармаваў латвійскі бок аб супрацоўніцтве ў галіне культуры з суседнімі краінамі, аб існуючым ў гэтай сферы заканадаўстве. К. Петэрсоне выказала задавальненне падыходам беларускага боку да развіцця культурных адносін, падкрэсліла, што Латвія аказвае дапамогу латвійскім калектывам, якія прымаюць удзел у фестывалях і конкурсах, што праводзяцца ў Беларусі.

Пры абмеркаванні міжведамаснага пагаднення аб супрацоўніцтве ў галіне культуры К. Петэрсоне паведаміла, што яго падпісанне намечана ў ходзе візіту прэм'ер-міністра Латвіі У. Крیشтопанса ў Беларусь у гэтым годзе.

А. БАБІЦКІ.

УРАЖАННІ

Шаноўная рэдакцыя! Маё прозвішча — Надзея Панасюк, я беларуска, родам з Беларустычыны, жыў і працу ў Варшаве. З'яўляюся пастаянным чытачом вашага тыднёвіка "Голас Радзімы" праз свае публікацыйныя прыбліжэнні да Беларусі, падае таксама весткі пра беларускую замежку. Неаднойчы здаралася мне чытаць у вашым выданні пра жыццё беластоцкіх беларусаў, пра культурныя мерапрыемствы, што праходзілі ў Польшчы. У беларускім друку з'яўляюцца таксама творы беластоцкіх беларускамоўных пісьменнікаў. Беларускім чытачам вядома прозвішча і творчыя дасягненні В. Шведа (у Беларусі выдаў два зборнікі паэзіі "Дружба" і "Мая зялёная Зубровія").

У апошні час Швед многа піша для дзяцей, выдаў два вартыя ўвагі зборнікі дзіцячай паэзіі "Вясёлка" (1991) і "Вершы Натальцы" (1998).

Увазе рэдакцыі і беларускіх чытачоў прапаную свае ўражанні ад кніжкі "Вершы Натальцы", прысвечанай дачцэ паэта.

З сярбоўскім прывітаннем
Надзея ПАНАСЮК.

Варшава, 1.08.1999 г.

ПАЭТЫЧНЫ ЛЕТАПІС НАТАЛЬЧИНАГА ДЗЯЦІНСТВА

Свайго часу беластоцкі тыднёвік "Ніва" адзначаў 70-годдзе Віктара Шведа. Сярод многіх віншаванняў, артыкулаў і водгукаў маю ўвагу звярнуў юбілейны артыкул "У вернай пагоні" С. Яновіча. Сябар па пяру і неспрымірны крытык заўважыў: "Дэкларацыі тыпу: я — беларус!", на шчасце, не дамінуюць ягонаю таленавітасці. Майстэрства дасягае Віктар у дзіцячай паэзіі, на якую здольныя ўсяго некаторыя, — асобы гатунак Богага дару. Гэтая адметнасць у яго прагледжваецца ад дэбютанцкіх радкоў. У Віктаравай існасці пасяліліся як быццам два паэты. Першым залез у яго душу менавіта пясняр прападаючага свету, з па-фальшорнаму зразумелымі метафарамі, са словамі, што самі кладуцца ў нескладаную мелодыю, лёгка запамінаюцца. Затым аб'явілася Віктару лірыка маленькага чалавечка, якому ўласціва небальшая першыня — маціна фраза, чайнік на пліце, кот на п'яжанцы, певен на плоце, матацыкл на вуліцы, самалёт у небе... У сваім водгуку хачу звярнуць увагу на другую існасць Шведага таленту — на дзіцячую паэзію, а канкрэтна, на зборнік "Вершы Натальцы".

У апошнія гады, а дакладней, ад нараджэння дачкі, лірыка маленькага чалавечка амаль поўнасцю завалодала літаратурнай творчасцю В. Шведа. У першую гадавіну нараджэння дачкі паэт выдаў прысвечаны ёй паэтычны зборнік "Вясёлка". Дзіцячыя вершы паэт публікуе амаль у кожным нумары "Зоркі". А мінулым летам да чытачоў трапілі вершы, адрасаваныя Натальцы. У размове з журналісткай "Нівы" А. Чэчугай пісьменнік прызнаўся: "...Вершаў для дзяцей у мяне каля дзвюх тысяч. Звыш шасцідзесяці я пераклаў на польскую мову. Хачу выдаць зборнік на польскай мове, каб і да польскіх дзяцей дайшла мая паэзія". Будзем чакаць.

Зборнік дзіцячай паэзіі Віктара Шведа "Вершы Натальцы" выйшаў з друку летам 1998 года (нахай мне даруе аўтар запозненне водгук на ягоную кніжку). Кніжку, прадыхаўшы паэту бацькоўскай любоўю да дачкі і пачуццём адказнасці за выхаванне яе добрым чалавекам, свядомай беларускай.

Прысвечаныя дачцы вершы з'яўляліся на працягу сямі гадоў: ад нараджэння 18 верасня 1990 года да

15 верасня 1997 года, да моманту, калі сямігадовая Наталля заявіла бацькам: "Я не дзіця, а моладзь".

Большасць сабраных у кнізе і адрасаваных Наталлі, Натальцы, Наталі, Наце (так п'яшчотна "скланяе" імя дачкі бацька) вершаў цыклічна, на працягу гадоў публікаваліся ў "Зорцы" і склалі своеасаблівы паэтычны запіс бацькоўскага захаплення дачкой. Першую ацэнку гэтай творы атрымалі ад дзяцей — чытачоў "Зоркі". Аднак сабраныя і выдадзеныя асобныя кнігі, прадстаўляюць некалькі іншае вымярэнне. Складаюць ужо цэласны мастацкі і метадычна апрацаваны зборнік, ілюстраваны светлымі акварэлямі Таццяны Місюк.

Віктар Швед з'яўляецца аўтарам некалькіх зборнікаў і шматлікіх твораў, прысвечаных для дзіцячага ўзросту, але кніга "Вершы Натальцы" — гэта адметнасць у беларускай дзіцячай паэзіі. Кніжка, прысвечаная сваім найбольш бліжкім, кроўным, у беларускай творчасці для дзяцей, можна сказаць, не было.

Змест зборніка складаюць вершы Натальцы і паэтычныя запісы бацькі пра Натальку. Кнігу распачынае цыкл "Мы дачкалі доні Наталлі", у якім змяшчаюцца вершы дыфірамбічнага характару ("Вітаем доню ў нашай хаце", "Малы юбілей", "Хрэсьбіны"). У гэтых творах паэт заключыў летапіс сямігадовага Наталлі, апісаў радасці, мары і жаданні бацькоў, якія з замілаваннем адзначаюць яе вялікія і маленькія святы.

Чарговыя цыклы ("У прадшколлі шмат раздолля", "У нашай Наты думка багата", "Прыгоды з прыродай", "Час прыгожы падарожжаў") з'яўляюцца ўжо падрабязным апісаннем будняў і святаў, гульняў, вандровак па вуліцах горада, паездак на ўлонне прыроды, пабуйкі на моры і многіх іншых штодзённых заняткаў.

На мой погляд, "Вершы Натальцы" — гэта зборнік зямлянага дзіцячай паэзіі і лірычны даведнік інтэлектуальнага і эмацыянальнага развіцця дзяцей. Рэкамендуем яго дзецям, маю надзею, што зацікавіцца ім таксама дарослыя, што паэтычныя доследы В. Шведа логічна дзіцячага мыслення будуць скарыстаныя ў выхаваўчай і адукацыйнай працы.

Н. П.

ЗАМЕЖКА

● Эмануіл ІОФЕ, *акадэмік Міжнароднай акадэміі вывучэння нацыянальных меншасцей, прафесар, доктар гістарычных навук.*

Менавіта амерыканская зямля стала месцам апошняга прыстанишча вядомага савецкага разведчыка, кіраўніка савецкай разведвальнай сеткі ў Еўропе, перабегчыка Аляксандра Арлова (сапраўднае імя і прозвішча Лейб Лазаравіч Фельдбінг, дзейнічаў таксама пад прозвішчам Шведа, Мікалаева, Берга). Ён нарадзіўся ў Бабруйску 21 жніўня 1895 года. У 1926—1930 гадах Арлоў на нелегальнай разведвальнай рабоце ў Францыі, а затым на кіруючай у цэнтральным апарце АДПУ ў Маскве. З 1933 года ўзначальваў савецкую рэзідэнцыю ў Вялікабрытаніі. У 1935 годзе Арлоў было прысвоена званне маёра дзяржбяспекі. З 1937-га ён быў рэзідэнтам НКУС у Іспаніі і адначасова займаў пасаду саветніка

па пытаннях бяспекі пры рэспубліканскім урадзе Іспаніі. А. Арлоў узначароўваўся самымі высокімі ордэнамі Леніна і Чырвонага Сцяга. Сталін даверыў яму дзяржаўную місію перавезці запасы Іспаніі (800 тон) у Савецкі Саюз паражомадзям з Картахены ў Адэсу. Калі вясной 1938 года Арлоўу прыйшоў загад за подпісам Сталіна вярнуцца ў СССР з Барселоні, ён, апасаючыся арышту, уцёк у Парыж. 11 ліпеня 1938 года Арлоў стаў перабегчыкам. З Францыі ён выехаў у Канаду, дзе, маючы на руках дыплама-

БЕЛАРУСКІЯ ЯЎРЭІ Ў ЗША

тычны пашпарт на імя Берга, аформіў дазвол на жыхарства ў ЗША. Ён жыў у ценю як прыватная асоба да смерці Сталіна. Па некаторых звестках, А. Арлоў ведаў аб слаўным савецкім разведчыку Філбі ("наш заіка пры Франка". Філбі на самай справе заікаўся і быў карэспандэнтам газеты "Таймс" пры Франка, ствараючы вобраз антыкамуніста па падказцы з ДПУ), ён сказаў аб ім толькі перад смерцю. Па ўласных словах Арлова, ён папярэдзіў Троцкага па тэлефону аўтамаце аб замаху, што рыхтаваўся на яго (аб якім ён, без сумнення, ведаў), але Троцкі яму быццам бы не паверыў. Таксама, па яго словах, Сталін пакінуў яго ў спакоі (і яго маці ў СССР), паколькі ён быццам бы меў доказы супрацоўніцтва Сталіна з царскай ахранкай. Серыя артыкулаў А. Арлова

"Тайная гісторыя сталінскіх злачынстваў" у амерыканскім часопісе "Лайф" выклікала сенсацыю. У тым жа 1953 годзе выйшла яго асобная кніга пад такой жа назвай. У канцы 1980-х гадоў яна выйшла ў СССР у "Бібліотэчце "Огонька". Па афіцыйнай савецкай версіі, яго (Арлова. — Э. І.) веданне аперачыі ДПУ—НКУС па ўсім свеце было ўсеабдымным. Аляксандр Арлоў памёр у амерыканскім горадзе Кліўлендзе 7 красавіка 1973 года, на 78 годзе жыцця. Але гісторыя яго жыцця і дзейнасці пакуль яшчэ па-сапраўднаму не высветлена.

Апошнія 43 гады жыцця знаходзіўся ў ЗША камандзір яўрэйскай партызанскай брыгады (брыгады імя М. Калініна), у аддзяленні вёскі Станкевічы (каля Навагрудка) Туя Бельскі (1906—1987). Гэта брыгада дзейнічала ў

раёне паміж Навагрудкам і Налібоцкай пушчай. Партызаны Бельскага наганялі страх на ўсю акругу сваімі аперацыямі помсты, накіраванымі супраць фашыстаў, паліцэйскіх і іншых панагатах гітлераўскіх катаў. У пачатку 1943 года фашысцкія акупацыйныя ўлады апублікавалі аб'яву аб узначароўдзе (100 000 нямецкіх марак) за садзейнічанне ў выяўленні і затрыманні Т. Бельскага.

Да ліпеня 1944 года брыгада імя М. Калініна налічвала 1 230 чалавек. Пасля заканчэння вайны Т. Бельскі вярнуўся ў Польшчу. У

Заканчэнне. Пачатак у №№ 29-31.

ЖЫЦЦЕВЫЯ СЮЖЭТЫ

ДЫНАСТЫЯ БАРХАТКОВЫХ

— ГЭТА ЦЭЛАЯ ЭПОХА ў БЕЛАРУСКІМ ВЯЯўЛЕНЧЫМ МАСТАЦТВЕ

Адзін з старэйшых айчынных мастакоў Антон Бархаткоў, самазабыўна адданы рэалістычнаму пейзажу класічнай школы жывапісу, здолеў перадаць не толькі любоў да мастацтва, але і сакрэты майстэрства сваім

сынам, нявестцы, дапамагае фарміравацца ўнукам, і, дасць Бог, усе разам Бархатковыя прыядуць міжвекавы рубж і ўвойдуць у XXI стагоддзе, увасабляючы ўсё лепшае, што ёсць у пейзажным жывапісе Беларусі.

ца неад'емнай часткай традыцыі рускага пейзажнага жывапісу.

Часам людзі, незнаёмыя з тонкасцямі мастацтва, думаюць, што рэалізм заключаецца ў дакладнай перадачы прыроды. Вялікая памылка. Рэалістычны твор — гэта пачуццё ад убачанай прыроды, народжанае розумам і

прытрымліваецца традыцыяй, а хутчэй дзякуючы дасканалай кампазіцыйнай пабудове, якая надае асаблівае гучанне аб'екту ўвагі.

Усё ў яго работах зразумела, даходліва, але застаецца загадкай сутнасць майстэрства. Сюжэты палотнаў Бархаткова заўсёды побач — звыклія воку кранальныя сельскія ландшафты.

ідзе сваёй дарогай у мастацтве, застаючыся адданай бархаткоўскай традыцыям. Яе работы надзвычай жыццядарасныя, палітра гучная, насычаная пачуццямі.

Вялікі поспех мелі работы Алены ў Вільнюсе, дзе творчае аб'яднанне "Lasandr" праводзіла выставу сярэдняга пакалення Бархатковых. Можна было ба-

Бадай, самай галоўнай школай для Ігара з'явіліся шматлікія паездкі з бацькам на "Акадэмічную дачу" у Цвярскую губерню, куды на працягу ўсяго стагоддзя збіраюцца жывапісцы для пленэрнай работы. Менавіта там, у абсалютным адзінстве з прыродай, у спрыяльнай творчай атмасферы шліфавалася майстэрства, сфарміравалася патрэба пачынаць і заканчваць пейзаж на прыроды, што з'яўляецца

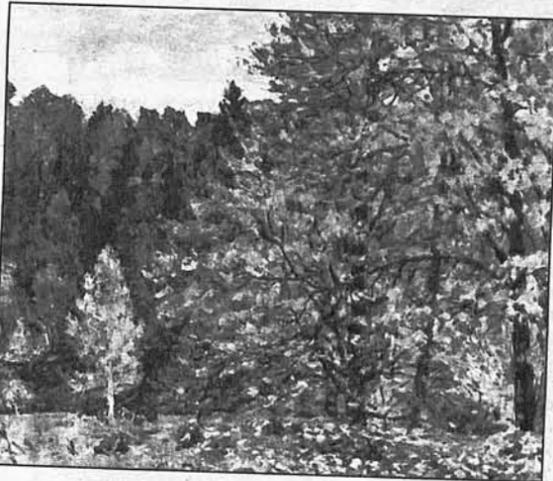
сэрцам мастака. У час работы пейзажыст знаходзіцца ў пастаянным дыялогу з прыродай, забываючыся пра сябе, пра час.

Бархаткоўскі пейзаж — інтымны. Гэта свет для дваіх, у які аўтар запрашае глядача. Гармонія і веліч лепшых палотнаў Ігара дасягаецца не толькі за кошт удалага выбару матыву і ўжо, вядома, не за кошт памеру палатна, бо піша ён у асноўным невялікія карціны, у чым таксама

Сакрэт поспеху І. Бархаткова ў тым, што галоўны герой яго твораў — не той стары клён або вішня, куст

бэзу, што вылісаны на палатне, а святло. Ён умее ўдыхнуць у палатно водар палёў, веснавую свежасць, сонечную прамяністасць, напісаць зіму так, што стоячы перад палатном, адчуваеш, як нос ледзянее ад марознага паветра. Гэта паўтарыць нельга.

Сілай свайго абаяння і неўтайманаванай энергіі Ігар уплывае на ўсіх, з кім сутыкаецца ў жыцці і творчасці. Яго сям'я — сустрэча двух талентаў. Алена закончыла Мінскае мастацкае вучылішча, пасля чаго працягвала адукацыю ў сямейнай творчай сям'і. Па-жаночы больш тонка ўспрымаючы колер, яна

БАРХАТКОЎ Антон. "Лістапад". 1980 год.

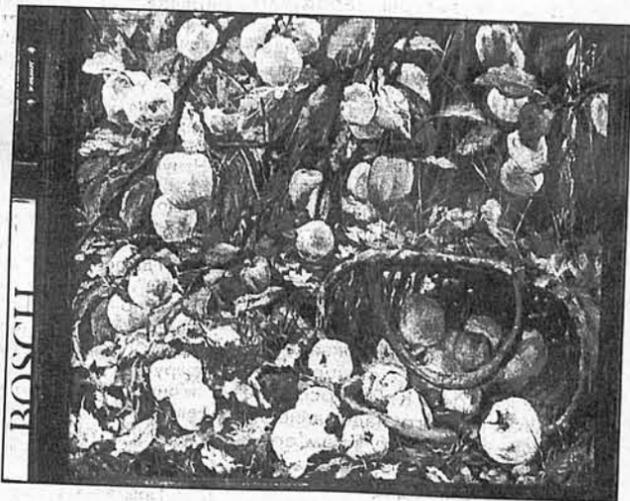
чыць шчырае захапленне ў вачах наведвальнікаў, усё гэта нараджала пачуццё гонару за беларускую культуру. Аналагічныя меркаванні выказвалі і прадстаўнікі беларускага Пасольства ў Літве, якое дапамагала ў наладжванні выставы.

Не апырэджаючы падзей, а толькі ў думках заглядаючы ў будучыню, можна меркаваць: падростаючае ў сям'і Бархатковых пакаленне — Антон і Ігар — будучы працягваць у наступным стагоддзі тое, што пачаў іх дзед у гэтым.

Ларыса БОРТНІК, мастацтвазнаўца.

БАРХАТКОЎ Ігар. "Часоўня". 1991 год.

БАРХАТКОВА Алена. "Яблыкі". 1993 год.

1945 годзе ён выехаў у Палесціну, а з 1954 года жыві у ЗША. Цераз шэсць гадоў пасля яго смерці — у 1993 годзе ў Нью-Йорку выйшла вялікая кніга прафесара Нехамы Тэк "Партызаны Бельскага". На жаль, да гэтага часу ў Рэспубліцы Беларусь імя Туўі Бельскага вядома толькі вузкаму колу даследчыкаў гісторыі партызанскага руху. Гэтаму праслаўленаму партызанскаму камбрыгу не знайшлося месца ні ў адной энцыклапедыі, якія выйшлі ў свет у Беларусі.

Усяму свету вядома імя амерыканскага акцёра, рэжысёра і прадзюсера Кірка Дугласа. Шырокую папулярнасць у розных краінах прынясла яму выкананне галоўнай ролі ў фільме "Спартак" (1960 год). Многім глядачам запомнілася ігра Кірка Дугласа ў фільмах "Дэтэктыўная гісторыя", "Уліс" (у савецкім пракаце "Вандроўкі Адысея"). Кінакрытыкі лічаць укладам у сусветнае кінамастацтва выкананне ім ролі мастака Ван Гога ў фільме "Прага жыцця" (1956), галоўных роляў у кінафільмах

"Гультай" (1972) і "Атрад" (1976).

За сваю кінематаграфічную дзейнасць Дуглас неаднаразова атрымліваў самыя прэстыжныя прэміі і ўзнагароды, а ў 1981 годзе прэзідэнт ЗША ўзнагародзіў яго "Медальмі за Свабоду".

Не ўсім вядома, што сапраўднае імя і прозвішча Кірка Дугласа — Ісур Даніловіч. Па некаторых даных, ён нарадзіўся ва Усходняй Польшчы ці Заходняй Беларусі 9 снежня 1916 года. У 20-я гады прыехаў у ЗША, дзе праславіўся на ўвесь свет.

Вось ужо 22 гады, з 1977 года, жыве ў ЗША адзін з самых вядомых у свеце майстроў дэтэктыўнага жанру Фрыдрых Нязнанскі. Гэты юрыст і пісьменнік нарадзіўся каля Гомеля ў 1932 годзе. Ён скончыў Маскоўскі юрыдычны інстытут і 25 гадоў працаваў у савецкай прававой сістэме. Нязнанскі ўваходзіў у Маскоўскую калегію адвакатаў і пасляхова займаўся літаратурай. Ён быў здольным публіцыстам і празаікам. Сааўтарам шэрагу кніг Фрыдрых Нязнанскага стаў

вядомы пісьменнік Эдуард Топаль.

Апавяданні і кнігі Фрыдрых Нязнанскага друкаваліся як на Захадзе, так і ў СССР. Амаль 20 гадоў назад — у 1980 годзе вялікую папулярнасць набыў яго раман "Мільён для чэмпіёнкі", напісаны сумесна з Э. Топалем. Сусветную вядомасць Нязнанскаму і Топалю прынесла кніга "Журналіст для Брэжнева, ці смяротныя гульні", выдадзеная ў Германіі ў 1981 годзе (а ў Маскве толькі ў 1996-м). Праз тры гады ў гэтай жа краіне выйшаў у свет дэтэктыўны раман Фрыдрых Нязнанскага "Кірмаш у Сакольніках". Толькі праз восем год — у 1992 годзе гэтая кніга была выдадзена ў Расіі (у Смаленску).

Сябры называюць Ф. Нязнанскага працаголікам. Праца і талент пісьменніка стварылі дзесяткі цікавых раманаў. Здзіўляецца, што ўсё гэта напісаў адзін чалавек, за выключэннем некалькіх кніг, створаных у сааўтарстве з Э. Топалем.

У год ГКЧП — 1991-шы ён выдаў дэтэктыўны раман з арыгінальнай назвай "Скрыня Пандоры" ("Жнівень у Маскве"). Я яшчэ помню чэргі ў нашых бібліятэках за дэтэктыўным раманам Ф. Нязнанскага "Аперацыя "Файст", які выйшаў у Смаленску ў 1992 годзе. Праз два гады — "Чырвоная плошча", напісаны Фрыдрыхам Нязнанскім і Эдуардам Топалем.

1995 год знамянальны ў жыцці Нязнанскага выхадам раманаў "Сіндыкат кілераў", "Кроўная помста", "Марш Турэцкага: Першая версія", "На зыходзе апошняй гадзіны", "Небяспечнае хобі", "Прыватнае расследаванне". Цікавыя і раманы Фрыдрых Нязнанскага, выдадзеныя ў Маскве ў 1996 годзе. Гэта кнігі "Кантрольны выстрал", "Кароль казіно", "Накіраваны выбух", "Пярэварачень", "Памылка прэзідэнта", "Першая версія", "Плутоній для Ісуса", "Апошні маршал".

Чым жа вызначаецца ў літаратурнай дзейнасці Фрыдрых Нязнанскага 1997 год? У першую

чаргу, гэта раманы "Выбар зброі", "Дзяўчынка для шпіёна", "Гульня па-буіному", "Начныя ваўкі", "Аперацыя "Крышталь", "Адмарожаны". Толькі летась у Маскве выйшлі ў свет раманы Фрыдрых Яўсеевіча "Ганцы смерці", "Змова генералаў", "Хто ёсць хто", "Ашыйнікі для ваўкоў", "Перабегчык", "Спатканняў не будзе", "Забойства на Няглінай", "Чорныя банкіры".

Нягледзячы на свой узрост (67 год), Фрыдрых Нязнанскі знаходзіцца, як кажуць, у росквіце творчых сіл. Сёлета ў Маскве выдадзены яго раман "Шосты ўзровень", які адрозніваецца ўвагу шматлікіх чытачоў, і перавыдадзены раман "Змова генералаў".

Нават гэты кароткі агляд паказвае, што беларускія яўрэі ўнеслі немалы ўклад у развіццё не толькі амерыканскай, але і сусветнай навукі і культуры, прынялі актыўны ўдзел у палітычным і грамадскім жыцці ЗША.

ВІЦЕБСКУ—1025 год

У старажытным Віцебску — свята за святам. Апроч традыцыйнага летняга фэсту пад назвай "Славянскі базар", шагалаўскіх мерапрыемстваў, сёлета адзначаецца яшчэ і 1025 год з часу зас-

навання горада. І як на ўсякім дні нараджэння, тут панавала вяселле — песні, танцы, гульні, жарты. Па алях парка гулялі прыгожыя паненкі з элегантнымі кавалерамі. Быў і добры па-

частунак. Свята ўсё ж такі — дзень нараджэння!
НА ЗДЫМКАХ: "Дзень горада" ў Віцебску.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

Мама!
Крычу спрасоння, калі бачу нешта страшнае.

Мамачка!
Клічу на падмогу, калі сяджу ў лодцы на Нарачы, і, бывае, падчэліцца на кручок цяжкага рыбіна.

Матулька родная!
Вырываецца з грудзей, калі нечаканна радасць ахоплівае маю душу.

Дай параду, Мама, як жыццё і царпець, як сябраваць і святкаваць?

Падкажы, любая, як у чарнобыльскім свеце захаваць здаровымі дзяцей, унукаў?..

Маўчыць мая святая. Лагодна пазірае з фоткі. На ёй — хуста з вузельчыкам пад барадой. Твар чысты, высакародны. Воны адліваюць пяшчоту. І толькі недзе далёка-далёка, на сподзе душы, высвечваецца трывога: "Ох, сыноч, хай беражэ цябе Бог!"

От і паспявадаўся перад Мамай.

Веру, лягчэйшым будзе цяжкі панядзелак.

Мама нараджала мяне ў Горвалі, у драўлянай льярні. Быў панядзелак — цяжкі дзень.

Мама родная!

Ты зрабіла для мяне панядзелак пажыццёвым святам. У гэты дзень не жыву — лятаю. Светла думаецца. Хочацца працы, сустрэч, радасці і сплёз.

Я пажыццёвы твой даўжнік, Мама.

Я вечны твой улюбёнец, матуля. Ты ў сорак два гады рашылася на подзвіг. Каб жа ты ведала, родная, як удзячны табе, што дала магчымасць спазнаць найвышэйшыя чалавечыя пануцы і адчуць асалоду жыцця.

Мама!
Схіляю перад табой заснежаную галаву. І малю Бога, Айца нябеснага, каб узнагародзіў ця-

Заканчэнне.
Пачатак у № 29—31.

Уладзімір ЛІПСКИ

МАМА МАЛІТВА СЫНА

бе вечным шчасцем і спакоем. Малюся за тваю чулую любоў, Мама, якой ты сарвала ў дні радасныя і ў дні хвароб. Можна, таму часта працянаюся ноччу і хораша думаю пра цябе, прыгадваю, як ты сядзела над мной, схварэлым, ды вуснамі грэла і гарача туліла да сябе.

Мама!
Ты далёка ў нябёсах. І вельмі блізенька — у маёй душы, у маім сэрцы. І гэта павязь ніколі не парвецца. Малю дзяцей і ўнукаў, каб і яны навечна закінулі ў памяць твой дабраслаўны вобраз. Цярпліва і доўга чакалі нас у сваім высокім царстве, бо хто ж тады будзе спраўляць ранішняе малітва па табе на грэшнай і святочнай зямлі?..

Даруй, Мама, я ж дагэтуль не апісаў нашы Шоўкавічы. Веру, вёска з такой назвай — адзіная на Беларусі.

Вёска з такімі людзьмі — адзіная ў свеце.

Мама мая Марыя — продак Маці Божай, Багародзіцы нашай, адзіначыстай і дабраслаўнай, найсвяцейшай, пад міласць якой аддаю сябе і прашу ратавання. З ёй жыву!

У нашым чароўным паселішчы ў лепшыя часы было сорак дварышчаў. За агародамі пачынаецца векавы дубняк. З яго ўздываецца на трон сонца.

Насупраць нашай хаты — вуліца, новыя сядзібы і сенажаць. Як вокам акінуць — мурожны дыван з чмялямі і кветкамі, з уюновай сажалкай і рэчкай, шырынёй з рукаў кашулі.

Калі ад нашай хаты пайсці па вуліцы налева, то выйдзеш у сасоннік ды бярэзнік. У іх будзеш спатыкацца на баравіках, махавіках, лісічках (іх у нас называюць "лісянкамі"), сыраежках, цыбатых падасінавіках. А праз два кіламетры выйдзеш на шашу Рэчыца — Светлагорск. Да Светлагорска, раней ён называўся Шацілка, — дваццаць кіламетраў. Для маіх шоўкаўцаў гэта мястэчка доўга служыла сталіцай. Напрасткі, балотамі, а іншыя сцяжыні і не мелася, хадзілі пехатою. Раніцай — туды, вечарам — назад. І я, малым, аднаго разу вымераў гэту дарогу з сястрой Любай. Ногі з тыдзень гудзелі. Мама, помню, націрала іх усім вядомым ей зяллем.

Калі ад нашага двара пайсці направа, то, мінуўшы хаты Пылінскіх, Калачоў, Мілютаў, Коцічаў, Паклонскіх, Жарынаў, выйдзеш у Лазовіцу. Гэта — латка ворнай зямлі. Мне яна запомнілася ў той год, калі цвіла грэчка. Малинава-белай зрабілася Лазовіца. А над ёй — роў пчол. Кожны дзень прасіўся ў Мама і бегаў слухаць пчаліныя сімфоніі. Яны гучаць і сёння ў маіх вушах.

А за гэтым палеткам, адразу ў сасонніку — вясковыя могілкі. Там спачываюць мае дзед Янка і бабка Праксэда, бацька Сцяпан і Мама Марыя, сястра Ліда, пляменнік Шурык, цёткі Анэта, Каця, Раіна, Жэня, дзядзькі Іван і Мікалай... Божа мой, пад крыжамі ды плітамі ляжыць больш шоўкаўцаў, чым іх засталася ў вёсцы. Малю

дзяцей сваіх, мінчан, каб не забывалі, наведвалі пупавіну маю — Шоўкавічы.

Адразу за могілкамі пачынаюцца лясы, у якіх грыбоў, чарніц, буякоў, брусніц — вазамаі вазі. А калі будзеш ісці проста па дарозе, то выйдзеш у вёску Чарнейкі. Ад яе — рукой падаць да Дабужы. Адтуль, праз Бярэзінку, трапіш у Вялікі Лес. Гэтым шляхам любіла хадзіць Мама.

Адзін раз у год, а калі пашчасціць болей, вырываюся з тлумнага Мінска і лячу ў свае мілыя Шоўкавічы. Там жыве мой брат Пеця са сваёй Дзінай. Засяваюць бацькоўскі агарод, вартуюць іх памяць. Здаецца мне, што ўсе жывыя шоўкаўцы, старыя і малыя, — мая радня. Шкадую іх да слёз. Кожнаму хочацца працягнуць руку. А найбольш крапае, калі называюць мяне, ссвіелага, Валодзькам. Так называла мяне мая Мама.

Хаджу па апусцелым лесе, па някошанай сенажаці, і душа разрываецца ад крыўды. Чым жа правінаваціліся мае шоўкаўцы, што і на іх асела чарнобыльская хмара?

Мама родная!
Схадзі на прыём да свайго Цара нябеснага, заступіся за нас, вымалі паратунак для шоўкаўцаў. Папрасі ў Госпада спакойнай старасці старым, маладым — веры і надзеі ў заўтрашні дзень, а дзецям — вяселага дзяцінства.

Мама любая!
Зансі просьбу маю Богу нашаму, збаў душы нашы ад трывогі, ахавай мяне пад покрывам тваім, як ахоўвала і берагла ў дзяцінстве. Мая душа і цяпер шукае літасці ў цябе, дык злітуйся нада мною, памілуй і блаславі, ахавай ад усялякага ліха. А я буду славіць імя тваё ў будні і святы, і столькі дзён, колькі будзе гарэць мая свечка. Амін.

АНШЛАГ

У Слоніміскім беларускім драматычным тэатры адбылася прэм'ера рамантычнай камедыі для дзяцей "Маўглі".

Дзякуючы мясцоваму драматургу Аляксею Якімовічу, героі твора вядомага англійскага пісьменніка Кіплінга ажылі на тэатральнай сцэне. Менавіта ён напісаў п'есу паводле аповесці-казкі пра жыццё чалавечага дзіцяці Маўглі

сярод звяроў. Калі Аляксей Якімовіч не навочок у драматургіі, то рэжысёр-пастаноўшчык спектакля Святлана Наўгародская — дэбютант.

Спектакль атрымаўся. Ён дапаможа юным глядачам зрабіць маленькую экскурсію ў амаль сапраўдныя джунглі, дзе існуюць свае законы, свае норавы і героі.

Сяргей ЧЫГРЫН.

ГАВОРАЦЬ ДЗЕЦІ

На ўроку настаўніца расказвае пра творчасць Пушкіна, а потым пытае:

— Саша, як звалі няню Аляксандра Сяргеевіча?
— "Голубка, дрыхлая мая", — адказвае вучань.

Настаўніца дала класу сачыненне на тэму: "Што б я зрабіў, калі б атрымаў мільён?" Праз паўгадзіны Ігар устаў з-за парты, падышоў да настаўніцы, трымаючы ў руках паперку з некімі разлікамі.

— Прабачце, а ці нельга дабавіць яшчэ шэсць мільёнаў?

На вуліцы дробны дождж з моцнымі парывамі ветру. Адным парывам у Сярожа вырвала парасончык і панесла па вуліцы. Сярожа робіць вывад:

— Мой парасон паляцеў сапраўдны дождж шукаць.

Праязджаючы каля тралейбуснага парка, Сярожа паказвае пальцам:

— Глядзіце, тралейбусы вушы прыціснулі, схаваліся, каб іх на работу не паслалі.

Сярожа расказвае свой сон:
— Мне прыснілася, што я гляджу тэлевізар, па якому паказваюць, як я сяджу і гляджу тэлевізар. Задумаўся. Спрабуе разабрацца:

— Нешта я зусім забытаўся. Дзе ж я сядзеў: у тэлевізары ці каля тэлевізара? Мусіць, давядзецца яшчэ раз гэты сон перагледзець...

К. КАРНЯЛЮК.

Ад камп'ютэра Дзіму не могуць адцягнуць нават бацька з сястрычкай Дзінай.

Ляанід МАРАКОЎ

ДЗІМА І КАМП'ЮТЭР

Дзіма вершык вывучаў, —
Раз чытаў і два чытаў,
Але вывучыць не змог —
Тут камп'ютар "дапамог", —
Думаў Дзіма не аб вершы,
А аб тым, хто будзе першы
У камп'ютарнай гульні,
Дзе быў хлопчык "на кані".
У гонках Дзіма проста "бог" —
Вось і зноў ён перамог...

Ну а ў школе...
У школе так:
Пры чытанні быў "так-сяк",
А калі ж спыталі верш
Думаў "хакер", што найперш:
"Мерсэдс" або "Ферары"!..
Доўга вучні рагаталі...
Дома дзённік тата ўзяў...
Што ж там Дзіма атрымаў!..
Хто з вас, дзеці, угадаў!

Красавік. 1999 г.

Заснавальнікі:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.
Газета набрана, зярэстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 1 625 экз. Індэк 63854. Зак. 1498.
Падпісана да друку 16.08.1999 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.

Наш адрас:
220005, Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны:
(+375-17) 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15,
284-76-56, 213-37-82.